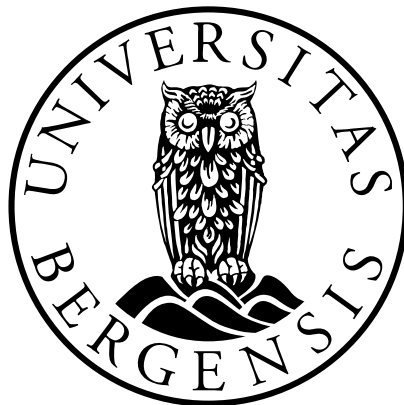

Rettslige grunnlag for å kreve vederlag for uoppfordret ytelse, i og utenfor kontraktsforhold.

*En analyse av reglene om uanmodet forretningsførsel,
ulovfestede restitusjonskrav og alminnelige
lojalitetsplikter, og krav som kan oppstå på disse
grunnlagene.*

Kandidatnummer: 142

Antall ord: 14 849

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

11. desember 2023.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Problemstilling og utgangspunkt.....	3
1.1 Rettslig kontekst	3
1.2 Problemstilling.....	5
1.3 Aktualitet	5
1.4 Metodiske utfordringer	5
1.5 Avgrensninger	7
2 Uanmodet forretningsførsel.....	8
2.1 Rettslige utgangspunkter	8
2.2 Vilkårene for uanmodet forretningsførsel	9
2.2.1 Om formuleringen av vilkårene	9
2.2.2 Rimelig grunn til å gripe inn	10
2.2.3 Intervensjonens formål	13
2.2.4 Forsvarlighet.....	14
2.2.5 Må gestor ha til hensikt å forplikte dominus?	16
2.3 Kravet	17
2.3.1 Hva utgjør vederlagskravet?.....	17
2.3.2 Utmåling av kompensasjonskravet.....	20
3 Restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag	22
3.1 Rettslige utgangspunkter	22
3.2 Finnes det en generell, ulovfestet restitusjonsregel?	23
3.3 Vilkår for restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag	26
3.3.1 Formulering av vilkår.....	26
3.3.2 Betydelig økonomisk fordel	28
3.3.3 Restitusjon må fremstå rimelig	29
3.4 Kravet	31
3.5 Forholdet til uanmodet forretningsførsel.....	32
4 Plikt og rett for kontraktsparter til å yte utenfor kontraktsarbeidet.....	35
4.1 Innledning.....	35
4.2 Handleplikter begrunnet i lojalitet.....	35
4.2.1 Rettslige utgangspunkter	35

4.2.2	Lovbestemmelser om rett og plikt til å utføre tilleggsarbeid	36
4.2.3	Andre ulovfestede lojalitetsplikter	39
4.3	Uanmodet forretningsførsel i kontraktsforhold?	42
4.4	Tilfeller hvor samtlige regelsett kan aktualiseres	44
5	Avsluttende betraktninger	47
	Litteratur- og kildeliste.....	49

1 Problemstilling og utgangspunkt

1.1 Rettslig kontekst

Et rettssubjekt som hevder å ha et krav mot et annet må forankre kravet i et rettsgrunnlag om kravet skal kunne håndheves av rettsapparatet. I privatretten er avtale og delikterstatning de to viktigste rettsgrunnlagene. Selvbestemmelsesretten og avtalefriheten sikrer enhver rett til å avgjøre om-, med hvem- og om hva en ønsker å inngå avtale. Private rettssubjekter kan som hovedregel ikke forpliktes uten samtykke.

Det finnes imidlertid rettsgrunnlag som hverken bygger på avtale eller delikt, fra gammelt kategorisert som «kvasikontraktuelle» rettsgrunnlag.¹ Et eksempel er læren om *condictio indebiti*. I denne «restkategorien» finnes det rettsgrunnlag som åpner for at et rettssubjekt kan forplikte et annet uten at sistnevnte har samtykket, eller er forpliktet etter avtalerettslige bindingsregler.

De ulovfestede reglene om uanmodet forretningsførsel (*negotiorum gestio*) er et slikt rettsgrunnlag. Ved uanmodet forretningsførsel disponerer en person (gestor) for å forhindre skade eller tap for en annen (dominus) uten sistnevntes samtykke, i en situasjon hvor dominus selv er forhindret fra å handle.² Er intervensjonen berettiget, får gestor krav mot dominus.

For å eksemplifisere kan en tenke seg at tømmeren Peder under ekstremværet «Hans» ser at vinduene i kjelleren til naboen Marte er knust. Det er varslet store nedbørsmengder, og det er fare for materielle skader om vinduene ikke byttes. Peder prøver forgjeves å ringe Marte, og skifter deretter vinduene for å unngå skade. Når Marte returnerer, krever Peder refusjon av medgåtte utgifter, samt kompensasjon for arbeidsinnsatsen.

I eksempelet fremmer Peder krav for skadeforebyggende tiltak han selv utfører på Martes eiendom. Alternativt kunne Peder kontrahert tredjemann for å utføre arbeidet, og deretter krevd refusjon av Marte.³ Spørsmål om uanmodet forretningsførsel kan oppstå også hvor gestor

---

¹ Zimmermann, Reinhard: *The law of obligations, 1st Edition* (1992) s. 434.

² Se Hagstrøm, Viggo mfl.: *Obligasjonsrett*, 3. utgave (2021) s. 715.

³ Eksempelvis Rt-1922-96.

intervenerer for å forhindre formuestap eller rettstap, eksempelvis om en advokat uoppfordret foretar prosesshandlinger for en tidligere klient for å forhindre rettstap.⁴

Utenfor tilfeller av uanmodet forretningsførsel kan det oppstå spørsmål om et rettssubjekt som uoppfordret tilfører en annen en økonomisk fordel, kan fremme et *restitusjonskrav*. Restitusjonskrav er vederlagskrav for tilbakeføring av en økonomisk fordel – formuesøkning eller besparelse – en person ved uoppfordret ytelse har tilført en annen, hvor kravet er begrenset oppad til fordelens sistnevnte er tilført.⁵ Adgang til å fremme slike krav kan følge både av lov og ulovfestet rett.⁶

Eksempelvis kan en tenke seg at selskap A bestiller et reklameskilt av selskap B. Ved en misforståelse tror B at A også har bestilt montering og monterer skiltet slik A ville gjort. Vederlagskrav for montering kan hverken hjemles i avtale eller reglene om uanmodet forretningsførsel. Spørsmålet er om B kan kreve *restitusjon* av besparelsen A er tilført.⁷

Eksempelet gjelder uoppfordret verditilførsel som skyldes arbeid, påkostning eller utbedring på annens eiendom eller ting. Verditilførsel kan også skje ved uoppfordret tjenesteytelse, uten at restitusjonsdebitors eiendom eller ting påkostes. Eksempelvis gir konkursloven en fordringshaver som egenhendig øker bomassen ved forfølging av krav mot konkursdebitor, rett til å kreve rimelige omkostninger «dekket forlods av det innvunne beløp».⁸ Alternativt kan verditilførsel skje ved at A uoppfordret oppfyller Bs kontraktsforpliktelse overfor C.⁹

Også i avtaleforhold kan det oppstå uforutsette situasjoner hvor en kontraktsparts interesser utsettes for skade eller tap, uten at avtaleteksten eller kontraktslovgivning gir medkontrahenten grunnlag for å intervenere. Tjenesteyter kan da ha plikt til å ivareta medkontrahentens interesser etter den alminnelige lojalitetsplikten. En håndverkers plikt til å utføre «tilleggsarbeid» som ikke kan utsettes uten «fare for vesentlig skade», er utslag av denne lojalitetsplikten.¹⁰ I forlengelsen kan det oppstå spørsmål om forholdet mellom hva tjenesteyter *plikter* å gjøre, og hva han kan ha *rett* til å forplikte medkontrahenten til, uten samtykke.

---

⁴ Rt-2014-422, avsnitt 35.

⁵ Monsen, Erik: «Om restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag», *JV 2005* s. 157–197, s. 158.

⁶ Eksempelvis husleieloven (husll.) § 10-5; lov om hendelege eieendomshøve (hendl.) §§ 5 og 10; ekteskapsloven (el.) §§ 63 og 73; tomtefesteloven (tfl.) § 41; og konkursloven (kkl.) §§ 114 og 118. Se også Rt-2011-1168.

⁷ Eksempelet er hentet fra RG-1980-1015.

⁸ Kkl. § 118 (3)

⁹ Se Monsen (2005) s. 160.

¹⁰ Håndverkertjenesteloven (hvtjl.) § 9 (3).

1.2 Problemstilling

Oppgaven analyserer rettsgrunnlag i obligasjonsretten som gir et rettssubjekt mulighet til å forplikte et annet ved uoppfordret tjenesteytelse eller verditilførsel i og utenfor kontraktsforhold, samt kravene som oppstår på disse grunnlagene. Ved å analysere reglene om uanmodet forretningsførsel, restitusjonskrav og alminnelige lojalitetsplikter belyser oppgaven innholdet av – og forholdet mellom – rettsgrunnlag som kan gi et rettssubjekt rett eller plikt til å forplikte et annet uten foregående samtykke.

1.3 Aktualitet

Hvilke yteplikter som kan oppstilles på annet grunnlag enn kontrakt og delikt, er et lite behandlet tema i norsk rett.¹¹ Reglene om *condictio indebiti* og ulovfestet regress er nå gitt relativt klart innhold.¹² Om – og på hvilke vilkår – det kan oppstilles yteplikt for uoppfordret tjenesteytelse eller verditilførsel uten grunnlag i kontrakt, er mindre utforsket.

Manglende bevissthet rundt eksistensen og innholdet av slike rettsgrunnlag kan medføre at kontraktsforholdet strekkes lengre enn det er grunnlag for. Er det grunnlag for å oppstille yteplikt utenfor kontrakt, gjør hensynet til selvbestemmelsesretten det betenkelig å strekke avtalegrunnlaget lengre enn slutningsprinsippene gir belegg for. Virkningen av at avtalegrunnlaget tøyes kan nettopp bli at partene i realiteten påtvinges yteplikter deres samtykke ikke gir grunnlag for. Et bevisst forhold til innholdet av slike rettsgrunnlag utenfor kontrakt er viktig for økt klarhet og sammenheng i obligasjonsrettens system, når rettsanvender i grensetilfeller vurderer om grunnlaget for yteplikter finnes i eller utenfor avtaleforholdet.

1.4 Metodiske utfordringer

Oppgaven analyserer ulovfestede rettsgrunnlag som kan gi grunnlag for å kreve vederlag for uoppfordret tjenesteytelse eller verditilførsel, med sikte på å fastlegge gjeldende rett. Særskilte metodiske spørsmål adresseres løpende i analysen i den grad de oppstår. Det er derimot hensiktsmessig å adressere noen overordnede metodiske utfordringer innledningsvis.

---

¹¹ Lilleholt, Kåre: *Kontraksrett og obligasjonsrett*, 1. utgave (2017) s. 480.

¹² Om *condictio indebiti*, se Rt-1985-290; Rt-1998-989; Rt-2001-1580; og Rt-2010-886. Om ulovfestet regress, se Rt-1997-1029; Rt-2010-664; og HR-2017-2414-A.

En sentral utfordring er at Høyesterett har stadfestet regelsettene eksistens, men unnlatt å utpense reglens vilkår eller virkning generelt. Analysen av reglens innhold foretas derfor på bakgrunn av et fragmentert rettskildebilde.

Skal rettsanvender påvise primært rettsgrunnlag i mangel på lovhjemmel eller etablert ulovfestet rett, kan dette gjøres ved generalisering (induksjon) fra autoritative rettskilder som regulerer tilgrensende typetilfeller.¹³ På tilsvarende vis er det for analysen av *innholdet* av de ulovfestede regelsettene som her vurderes, sentralt hvordan autoritative rettskilder regulerer adgangen til å kreve vederlag for uoppfordret tjenesteytelse i konkrete typetilfeller.¹⁴ Denne rettskildebruken byr på utfordringer, fordi det krever løpende redegjørelser for innholdet av etablerte rettsregler, og begrunnelse for hvorfor – eller hvorfor ikke – de ulovfestede reglene har tilsvarende innhold. Overføringsverdien til slike rettskildebidrag er nemlig betinget av at typetilfellene de autoritative kildene regulerer, samt bakenforliggende hensyn, taler for at den ulovfestede regelen har tilsvarende innhold.

Ettersom mange av spørsmålene som analyseres ikke er behandlet av Høyesterett, oppstår det spørsmål om hvilken vekt underrettspraksis kan tillegges. Underrettspraksis har, til forskjell fra høyesterettspraksis, ikke autoritativt legitimeringsgrunnlag.¹⁵ Har ikke Høyesterett tatt stilling til et konkret spørsmål, kan underrettspraksis tillegges noe vekt for avklaring av reglens innhold.¹⁶ Om ulike underrettsdommer uttrykker samme rettsoppfatning, taler likebehandlings- og forutberegnelighetshensyn for å tillegge praksisen større vekt.¹⁷

Videre må vekten av juridisk teori adresseres. Teoriens vekt som rettskildebidrag avhenger normalt av analysens grundighet, da teoriens legitimeringsgrunnlag er rasjonalitetsbetraktninger.¹⁸ En utfordring i lys av dette er – særlig for reglene om uanmodet forretningsførsel – at nyere teori behandler emnet summarisk. Om juridisk teori flere steder over lengre tid, gir uttrykk for lik rettsoppfatning kan dette gi uttrykk for festnete rettsoppfatninger. Dette kan gi grunnlag for å tillegge synspunktene større vekt.¹⁹

---

¹³ Se Monsen, Erik: *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, 1. utgave (2012) s. 95.

¹⁴ I denne retning Nygaard, Nils: *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave (2004) s. 108.

¹⁵ Sml. Grunnloven § 88.

¹⁶ Nygaard (2004) s. 210 med videre henvisninger.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Se Rt-2011-556, avsnitt 40. Høyesterett så vekk fra teorien fordi spørsmålet ikke var «undergitt en grundigere drøftelse»; tilsvarende Monsen (2012) s. 178; og Skoghøy, Jens Edvin A.: *Rett og rettsanvendelse*, 2. utgave (2023) s. 51.

¹⁹ Skoghøy (2023) s. 51.

Det fragmenterte rettskildebildet gjør det enkelte steder aktuelt å se hen til nordiske rettskilder. Gir ikke norske rettskilder svar på et konkret spørsmål, er det grunn til å legge større vekt på nordiske rettskilder om spørsmålet er grundig behandlet der.²⁰ Avviket nordisk rettsoppfatning fra det som følger av norske rettskilder, er de norske kildene avgjørende.

1.5 Avgrensninger

Oppgaven avgrenser mot en analyse av forholdet mellom uanmodet forretningsførsel og ulovfestede regressregler. Tradisjonelt har uanmodet forretningsførsel gitt grunnlag for regress ved intervensjonsbetaling, eksempelvis om gestor betaler en regning for å forhindre at dominus slås konkurs.²¹ I høyesterettpraksis har det imidlertid vokst frem en ulovfestet hovedregel om at den som har dekket en annens forpliktelse etter «alminnelige rettsgrunnsetninger [...] normalt og som utgangspunkt, har et regresskrav i behold».²² Fremveksten av de ulovfestede regressreglene skaper tvil om reglene om uanmodet forretningsførsel lenger har praktisk betydning som regresshjemmel. Ettersom oppgaven analyserer rettslige grunnlag for vederlagskrav for uoppfordret ytelse, ikke regress ved intervensjonsbetaling, drøftes ikke ulovfestede regressregler nærmere.

Videre avgrenses det mot en analyse av negotiorum gestio ved utøvelse av helsehjelp, ettersom disse tilfellene aktualiserer særskilte hensyn tilknyttet dominus' fysiske integritet. Det avgrenses også mot spørsmål om erstatning for preventive utgifter. Slike spørsmål tilhører alminnelig erstatningsrett og gjelder skadelidtes erstatningsadgang overfor skadevolder, for skadeforebyggende tiltak utført av skadelidte selv.²³

Endelig avgrenses det mot en analyse av *berikelseskrav*. Med berikelseskrav menes vederlags- og vinningsavståelseskrav om tilbakeføring av en økonomisk fordel berikelsesdebitor har oppnådd ved rettsstridig utnyttelse av berikelseskreditors rettighet eller ting.²⁴ Ettersom berikelsen er oppnådd ved rettsbrudd fra berikelsesdebitor, er kravene prinsipielt forskjellig fra restitusjonskrav for en fordel som skyldes uoppfordret tjenesteytelse.²⁵

---

²⁰ Se Tørum, Amund Bjøranger: «Nordisk obligasjonsrett og dens betydning for norsk kontraktsrett», *TfR 2007*, s. 563–578, s. 574.

²¹ Lilleholt (2017) s. 489.

²² Rt-1997-1029, s. 1036; tilsvarende Rt-2010-664, avsnitt 17; og HR-2017-2414-A, avsnitt 49.

²³ Askeland, Bjarte: «Erstatning for preventive utgifter», *TfR 2010* s. 1–72, s. 2.

²⁴ Monsen, Erik: *Berikelseskrav* (2007) s. 23. Flere steder brukes «berikelseskrav» både om tilbakelevering av en økonomisk fordel oppnådd ved rettsbrudd og om restitusjonskrav for uoppfordret tjenesteytelse, eksempelvis Hagstrøm mfl. (2021) s. 718.

²⁵ Tilsvarende i Monsen (2007) s. 56.

2 Uanmodet forretningsførsel

2.1 Rettslige utgangspunkter

Krav etter reglene om uanmodet forretningsførsel særpreges av at gestor kan stifte krav mot dominus uten sistnevntes samtykke, fordi intervensjonen har som formål å forhindre skade eller tap for dominus.

Regelsettet stammer fra romerretten, og finnes også i andre rettssystemer.²⁶ Selv om Høyesterett har stadfestet lærens eksistens som rettsgrunnlag i norsk rett, utpensler ingen av dommene lærens vilkår generelt.²⁷ Det finnes heller ingen konsekvent fremstilling i underrettspraksis, eller juridisk teori. I både underrettspraksis og juridisk teori fremheves imidlertid en rekke momenter som nødvendig for *berettiget* uanmodet forretningsførsel. Overordnet kan disse sammenfattes slik:

For det første må dominus være forhindret fra å ivareta egne interesser.²⁸ For det andre må gestor respektere dominus' ønsker.²⁹ For det tredje må inngrep være nødvendig for å forhindre tap for dominus, alternativt at situasjonen ga gestor rimelig grunn til å gripe inn.³⁰ For det fjerde må intervensjonen være motivert av å ivareta dominus' interesser.³¹ Endelig må gestor gripe inn på en forsvarlig måte.³²

Regelsettet bygger på et oppmuntringshensyn.³³ Selv om den enkelte ikke har en plikt til å ivareta andres interesser, skal rettsordenen oppmuntre til ønskelig atferd. Formålet er at den som trer hjelpende til ikke skal lide tap.

Adgangen til å gripe inn uoppfordret må imidlertid forbeholdes spesielle tilfeller, ettersom uberettiget intervensjon i andres anliggender er en krenkelse av hovedregelen om selvbestemmelsesrett. Rettsordenen må derfor være restriktiv med å akseptere uoppfordrete

---

²⁶ Zimmermann (1992) s. 435; se Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) §§ 677–687; og Code Civile (CC) Article 1301–1301-5.

²⁷ Se Rt-1922-96, s. 97; Rt-1931-886, s. 886–887; Rt-1943-465; og Rt-2014-422, avsnitt 35.

²⁸ LE-2007-117306 avsnitt 22; Hallsteinsen, Peter: *Alminnelig obligasjonsrett*, 1. utgave (2018) s. 599; Lilleholt (2017) s. 491; Håstad, Torgny: *Tjänster utan uppdrag* (1973) s. 39; Arnholm, Carl Jacob: *Privatretten I*, 1. utgave (1964) s. 327; Gjelsvik, Nikolaus: *Innledning i rettsstudiet*, 4. utgave (1945) s. 340; Ussing, Henry: *Enkelte kontrakter* (1946) s. 422.

²⁹ Lilleholt (2017) s. 491; Hallsteinsen (2018) s. 600; Arnholm (1964) s. 329; Gjelsvik (1945) s. 340.

³⁰ LE-2007-117306, avsnitt 23; LF-2011-196738 avsnitt 11; Lilleholt (2017) s. 491; Arnholm (1964) s. 328.

³¹ LE-2007-117306 avsnitt 27.

³² LE-2007-117306 avsnitt 22; LF-2011-196738 avsnitt 11.

³³ Se blant annet Monsen (2005) s. 158.

inngrep i andres rettssfære, også hvor den som griper inn anfører at inngrepet er foretatt i dominus' interesse. Hensynet til selvbestemmelsesretten står derfor som en motpol til oppmuntringshensynet.

Det finnes ingen generell *plikt* til å intervensere for å forhindre skade eller tap for rettssubjekter man ikke står i et særlig rettsforhold til.³⁴ Heller ikke reglene om uanmodet forretningsførsel gir isolert grunnlag for å oppstille en generell hjelpeplikt. Oppmuntringshensynet *insentiverer* til å gripe inn for å hjelpe andre som selv er forhindret fra å ivareta egne interesser. Reglene gir kun en *rett* til på nærmere vilkår å gripe inn, ikke en plikt.³⁵ Skulle regelsettet medført en generell intervensjonsplikt kunne det medført stor fare for unødige inngrep i andres rettssfære.

2.2 Vilkårene for uanmodet forretningsførsel

2.2.1 Om formuleringen av vilkårene

Under punkt 2.1 ble det nevnt at det er av betydning at dominus ikke kan ivareta egne interesser, at gestor må respektere dominus' ønsker og at intervensjon må være nødvendig for å unngå skade eller tap.

Arnholm mente at rettsanvender «[i] stor utstrekning er [...] henvist til å oppstille de vilkår man mener bør gjelde» og at vurderingen legger opp til «en betraktelig margin for skjønnnet».³⁶ Siden Arnholms tid har det ikke kommet høyesterettspraksis som har gitt regelsettet et klarere innhold. Nyere underrettspraksis og juridisk teori gir heller ikke et enhetlig uttrykk for hvilke vilkår som gjelder for berettiget uanmodet forretningsførsel.³⁷

En innvending mot å oppstille de tre ovennevnte momentene som separate *vilkår*, er at de naturlig inngår i vurderingen av om gestor hadde rimelig grunn til å gripe inn uten dominus' samtykke. Særlig tre forhold taler for å behandle momentene samlet under en slik vurdering.

Den første fordelen er at vurderingstemaet i større grad lar rettsanvenderen se forholdene på intervensjonstidspunktet i sammenheng. Momentene henger naturlig sammen, og en fragmentert vurdering reduserer muligheten for å vektlegge karakteristika ved det konkrete

---

³⁴ Et unntak er straffeloven § 287.

³⁵ Lassen, Julius: *Haandbog i obligationsretten; Speciel del*, 1. utgave (1897) s. 870; Arnholm (1964) s. 325.

³⁶ Arnholm (1964) s. 326.

³⁷ Se LE-2007-117306; LF-2011-196738; LB-2017-35132; og RG-2005-607.

tilfellet. Eksempelvis gjør denne innfallsvinkelen det lettere å bedømme hvor store anstrengelser gestor må legge i å kontakte dominus, i lys av det aktuelle skadepotensialet.

Den andre fordelen er at vurderingstemaet gir et klarere utgangspunkt for rettsanvenderen. Ved å vurdere om gestor hadde rimelig grunn til å intervenere synliggjør man at det er en konkret helhetsvurdering som foretas.³⁸ Vurderingstemaet åpner for en tydeligere avbalansering av bakenforliggende hensyn, i stedet for å avgrense vurderingen til faktiske forholdet i saksforholdet. Ved å ta utgangspunkt i en rettslig standard har rettsanvenderen bedre anledning til å synliggjøre hvordan hensynet til selvbestemmelsesretten og oppmuntrings- og rimelighetshensyn konkret, må avbalanseres.

Den tredje fordelen er at tilnærmingen ikke avviker *materielt* fra hva underrettspraksis og teori trekker frem som relevante momenter eller vilkår. Det er kun en strukturell metodisk tilnærming som konkretiserer vurderingstema for berettiget uanmodet forretningsførsel. De tradisjonelle momentene har naturligvis avgjørende betydning i vurderingen. Og som Lilleholt presiserer, som legger til grunn samme inndeling, er dette to sider av samme sak.³⁹

På denne bakgrunn tar oppgaven utgangspunkt i at det gjelder tre kumulative vilkår for berettiget uanmodet forretningsførsel. Det første vilkåret er at gestor utfra forholdene på intervensjonstidspunktet har rimelig grunn til å intervenere uten dominus' samtykke. Det andre vilkåret er at intervensjonens formål er å ivareta dominus' interesser. Det tredje vilkåret er at gestors intervensjon er forsvarlig.

2.2.2 Rimelig grunn til å gripe inn

Det første vilkåret er at gestor utfra forholdene på intervensjonstidspunktet, hadde rimelig grunn til å intervenere uten dominus' samtykke.

En forutsetning for at gestor skal ha rimelig grunn til å intervenere, er at dominus selv er «forhindret fra å ivareta egen tarv».⁴⁰ Kan dominus handle selv får ikke oppmuntringshensynet

---

³⁸ Rettspraksis viser implisitt at det foretas en helhetsvurdering, se Rt-1922-96, s, 96; LF-2011-196738; og TKISA-2009-77511.

³⁹ Lilleholt (2017) s. 491; tilsvarende Draft Common Frame of Reference (DCFR) Book V 1:101 (1) (a) som krever "a reasonable ground for acting".

⁴⁰ LE-2007-117306, avsnitt 23.

gjennomslag for hensynet til selvbestemmelsesretten. At dominus er fraværende når risikoen oppstår er ikke nok: Det kreves også at gestor ikke har rimelig mulighet til å kontakte dominus.

I Rt-1931-886 var spørsmålet om en konkursrekvirent ved uanmodet forretningsførsel hadde oppnådd prioritert utlegg for sakskostnader pådratt uten samtykke fra det øvrige kreditorfellesskapet. Høyesterett avsto kravet fordi det «var full adgang for de øvrige kreditorer til at handle selv».⁴¹

I LE-2007-117306 var spørsmålet om en advokat etter reglene om uanmodet forretningsførsel kunne kreve salær for tjenester utført uten samtykke, etter konkursåpning hos en tidligere klient. Lagmannsretten avviste kravet:

«Den man handler på vegne av *må selv være forhindret fra å ivareta egen tarv*. Det er ikke situasjonen i vår sak. Ved konkursåpningen ble advokat Langhelle oppnevnt som midlertidig bostyrer. [...] Det hadde vært telefonisk kontakt mellom advokatene før det omtvistede arbeidet ble utført.

De handlingene som er foretatt må dertil være nødvendige, ikke bare nyttige. *Om mulig skal instruks innhentes på forhånd. Det var det anledning til her, men det er likevel ikke gjort.*»⁴² (kursivert her)

Dommene uttrykker at når gestor enkelt kan kontakte dominus – og faren for tap ikke er akutt – må dette gjøres. Rettspraksis viser at uanmodet forretningsførsel ofte avvises fordi dominus kunne handlet selv, eller enkelt kunne vært kontaktet.⁴³ Utviklingen innen digital kommunikasjon har gjort at det nå normalt er lett å kontakte andre på kort tid. Dette har betydning for vurderingen av om gestor har anledning til å kontakte dominus. Det kan også forklare hvorfor nyere underrettspraksis ofte avviser kravene med den begrunnelse at dominus kunne vært kontaktet.

Får gestor kontakt med dominus, gir uanmodet forretningsførsel kun grunnlag for krav for arbeid frem til kontakt oppnås. Videre arbeid må hjemles i avtale.⁴⁴ Aksepterer dominus

---

⁴¹ Rt-1931-886, s. 887–888.

⁴² LE-2007-117306 avsnitt 23 og 24; tilsvarende begrunnelse i LB-2017-35132, avsnitt 23.

⁴³ Se også mindretallet i Rt-1943-465; LB-2017-35132 avsnitt 23; RG-2005-607; og LE-1991-1538 avsnitt 4.

⁴⁴ Tilsvarende Hallsteinsen (2018) s. 597.

forpliktelsen – herunder allerede utført arbeid – vil kravet kunne bygges på avtale; forutsatt at aksepten utgjør et betalingsløfte.

Dominus kan også være forhindret fra å ivareta egne interesser grunnet mental svekkelse. I LF-2011-196738 fikk en sønn som hadde utført arbeider på morens eiendom, delvis medhold for sitt krav mot morens dødsbo etter reglene om uanmodet forretningsførsel. Moren hadde Alzheimers og resultatet forutsetter at morens diagnose medførte at hun ikke kunne ivareta egne interesser.⁴⁵

En annen konsekvens av hensynet til selvbestemmelsesretten er at gestor ikke har rimelig grunn til å gripe inn om han vet, eller med rimelighet burde vite, at intervensjonen strider med dominus' ønsker.⁴⁶ Vet gestor at dominus bevisst lar vedskjulet sitt forfalle, har ikke gestor rimelig grunn til redde vedskjulet. En reservasjon må gjøres: I avtaleretten er en avtale som strider mot «Loven, eller Ærbarhed» ugyldig.⁴⁷ Tilsvarende trenger ikke gestor å respektere dominus' ønsker som strider med lov eller ærbarhet.⁴⁸ Selvbestemmelsesretten verner kun disposisjoner rettsordenen anerkjenner som verneverdige.

Videre må faren for skade eller tap være så alvorlig at det etter forholdene er *nødvendig* at gestor griper inn uten dominus' samtykke.

I LE-2007-117306 uttaler lagmannsretten at intervensjonshandlingen må være «nødvendig[...], ikke bare nyttig[...]».⁴⁹ Intervensjon er kun nødvendig dersom det er påkrevd for å unngå skade eller tap. Det er utilstrekkelig at dominus oppnår en økonomisk fordel, om intervensjonen ikke har vært nødvendig for å forhindre skade.⁵⁰

I LF-2011-196738 ble arbeid med avløpssystem og takreparasjon omtalt som «uoppsettelige arbeider med formål om å forebygge skade».⁵¹ Taket og avløpssystemet var i så dårlig forfatning at det ville medført store materielle skader om de ikke ble utbedret.⁵²

---

⁴⁵ Se også Rt-1943-465.

⁴⁶ Arnholm (1964) s. 329; Lilleholt (2017) s. 491; Hallsteinsen (2018) s. 600; tilsvarende DCFR V -1:101 (2) (b).

⁴⁷ Norske Lov (NL) § 5-1-2.

⁴⁸ I denne retning Arnholm (1964) s. 329.

⁴⁹ LE-2007-117306, avsnitt 23. Uttalelsen er en henvisning til Arnholm (1964) s. 328; og Gjelsvik (1945) s. 331.

⁵⁰ Slik verditilførsel kan tenkes å gi grunnlag for restitusjonskrav, se punkt 3.5.

⁵¹ LF-2011-196738, avsnitt 11.

⁵² Se også TKISA-2009-77511. Lindesnes havnevesen oppdaget at en båt i havnen var forsøkt senket. Havnevesenet fikk ikke kontakt med båteieren, og betalte derfor for vakthold av båten uten eierens samtykke. Kristiansand tingrett fant at utgiftene til vakthold kunne dekkes som uanmodet forretningsførsel fordi vaktholdet fremstod «nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig».

For at intervensjon skal være nødvendig, må det potensielle tapet også være av et visst omfang. I LE-1991-1538 ble krav for reparasjonsarbeid på et tak avslått, delvis fordi «utsettelse av reparasjonsarbeidene ikke ville medføre skader på bygningen av noen betydning».⁵³

Intervensjonsbestemmelsen i sameigelova § 8 andre ledd krever at det er fare for «serleg kostnad», om en sameier skal kunne gripe inn for å forhindre skade på sameietingen uten samtykke fra de øvrige sameierne. Tilsvarende gjelder etter husleieloven § 5-5, hvor intervensjonsplikten er betinget av at skaden «medfører fare for tap av [...] ikke ubetydelige økonomiske verdier».⁵⁴ Også en håndverkers plikt til å utføre tilleggsarbeid er betinget av at det er fare for «vesentlig skade».⁵⁵ Intervensjonsbestemmelsene regulerer isolert kun de rettsforhold lovene regulerer. Bestemmelsene er imidlertid eksempler på at lovgiver har regulert terskelen for når uoppfordret intervensjon er *nødvendig* i typetilfeller med klare likhetstrekk til uanmodet forretningsførsel.⁵⁶

I vurderingen av om gestor har rimelig grunn til å gripe inn uten samtykke må altså gestors mulighet til å kontakte dominus ses i lys av hvor overhengende og alvorlig faren for skade eller tap er. Desto mer alvorlig og overhengende skadepotensial, desto større vekt er det grunn til å tillegge oppmuntringshensynet. Er skadepotensialet derimot begrenset, og det i tillegg er usikkert hvor overhengende faren er, taler hensynet til selvbestemmelsesretten mot at gestor har rimelig grunn til å gripe inn uanmodet.

2.2.3 Intervensjonens formål

Det andre vilkåret er at gestor hovedsakelig handler for å ivareta dominus' interesser.⁵⁷ Dette innebærer at gestors egeninteresse i tiltaket ikke kan være større eller like stor som formålet om å ivareta dominus' interesser.⁵⁸ Om gestor hovedsakelig handler motivert av egeninteresse aktualiseres ikke oppmuntringshensynet fordi egeninteressen er grunn nok til å handle.

I Rt-1943-465 hadde en mann drevet familiegården til en umyndig slektning i lang tid, uten at ordningen bygget på avtale. Når slektningens verger ba mannen fratre driften fremmet han krav om godtgjørelse etter reglene om uanmodet forretningsførsel. Høyesteretts flertall avviste

---

⁵³ LE-1991-1538, avsnitt 2.

⁵⁴ Ot.prp. nr. 82 (1997–1998) s. 182.

⁵⁵ Hvtjl. § 9 (3).

⁵⁶ I samme retning Arnholm (1964) s. 328 som mente det krevdes fare for tap av «ikke ubetydelige verdier».

⁵⁷ Rt-1943-465; Hagstrøm mfl. (2021) s. 715; Lilleholt (2017) s. 491; og DCFR V 1:101.

⁵⁸ von Bar, Christian: *Benevolent intervention in another's affairs*, (2006) s. 108.

kravet fordi mannen selv hadde tjent betydelig på ordningen, og konkluderte med at gårdsdriften var motivert av egeninteresse.⁵⁹

Gestor kan riktignok ha en egeninteresse og likevel oppfylle vilkåret. Hindrer gestor oversvømmelse på naboens eiendom er intervensjonen hovedsakelig motivert av naboens interesser, selv om tiltaket samtidig forhindrer at vannmassene flyter inn på gestors eiendom. Handler derimot gestor fordi han *tror* egne interesser er truet, men det er dominus' interesser som blir ivaretatt ved tiltaket, er ikke vilkåret oppfylt.⁶⁰ Her er det i høyden aktuelt med et restitusjonskrav.

2.2.4 Forsvarlighet

Det tredje og siste vilkåret er at intervensjonshandlingen er forsvarlig, og at den utfra forholdene på intervensjonstidspunktet er egnet til å forhindre eller begrense skade eller tap.⁶¹ Etter husleieloven § 5-5, som regulerer leietakers plikt til å foreta skadeforebyggende tiltak på husrommet, er det «avgjørende [...] om leieren på aktsom måte» har iverksatt tiltak i utleiers interesse som er egnet til å forhindre skade.⁶²

I Rt-1922-96 «Kullfrakt» hadde en nordmann kjøpt et kullparti, som skulle hentes på Island. Ved manglende avhenting hadde partene avtalt at kullet skulle selges på Island for kjøpers regning og risiko. Kjøper hentet ikke kullet, men overflod av kull på Island gjorde det umulig å videreselge kullet. Selger engasjerte derfor tredjemann for å frakte kullet til Norge, for deretter å kreve refusjon av fraktkostnaden. Kjøper motsatte seg kravet. Høyesterett uttalte:

«Efter køpslovens § 33 er det sælgerens pligt [...] at ta vare paa gjenstanden paa bedste maate, og som forholdene var paa Island, forekommer det mig, at [selger] [...] har opfyldt denne *pligt forsvarlig ved at handle som skedd*, og [kostnadene] maa da bæres av indstevnte. Dette kan utledes baade av køpslovens almindelige principer og *desuten av de almindelige regler for uanmodet forretningsførsel*». ⁶³ (kursivert her)

---

⁵⁹ Tilsvarende TOSLO-2014-59589, avsnitt 5. Kravet ble avslått fordi arbeidet var utført «for å ivareta [...] egne interesser».

⁶⁰ Dette betegnes «ekte negotiorum gestio», se Håstad (1973) s. 59.

⁶¹ I samme retning Hallsteinsen (2018) s. 600; Lilleholt (2017) s. 492; og Arnholm (1964) s. 328.

⁶² Ot.prp. nr. 82 (1997–1998) s. 183.

⁶³ Rt-1922-96, s. 97.

Å frakte kullet til Norge var altså det mest forsvarlige handlingsalternativet. Høyesterett avgjorde kravet etter daværende kjøpslovs bestemmelse om selgers omsorgsplikt, men presiserte at reglene om uanmodet forretningsførsel ga samme løsning.

En dom fra Högstodomstolen i Sverige illustrerer et tilfelle hvor forsvarlighetskravet ikke var oppfylt.⁶⁴ Brannvesenet fikk melding om at takplatene på et hus var løse og medførte fare. Brannvesenet fjernet takplatene fullstendig, og fremsatte refusjonskrav mot huseieren. Högstodomstolens flertall kom til at brannvesenet ikke kunne kreve kostandene dekket, fordi takplatene enklere kunne ha vært sikret slik de lå og at eieren var bedre tjent med denne løsningen.

At redningsforsøket feiler er ikke ensbetydende med at forsøket er uforsvarlig.⁶⁵ Eksempelvis krever ikke husleieloven § 5-5 at leietaker har forhindret skade. Har leietakers fremgangsmåte vært «forsvarlig, kan han kreve full utgiftsdekning [...] selv om ytterligere skade inntreffer».⁶⁶ Det samme gjelder etter sameigelova § 8.⁶⁷

I sjøretten er bergelønn betinget av «et nyttig resultat».⁶⁸ Bergelønnsreglene bygger på et «no cure, no pay»-prinsipp, men det skyldes at reglene er en kodifikasjon av den internasjonale bergingskonvensjonen.⁶⁹ Den avvikende reguleringen i sjøloven er derfor av begrenset betydning ved spørsmål om gestors krav ved mislykket inngrep. Gestor kan altså fremme krav om redningsforsøket mislykkes, såfremt forsøket har vært forsvarlig.

Et særlig spørsmål er om intervensjonen er uforsvarlig dersom intervensjon er nødvendig for å unngå skade, men gestor har brukt uforholdsmessig store ressurser på å forhindre skade i forhold til hva som er nødvendig for å forhindre skade.

Er ressursbruken åpenbart uforholdsmessig, kan dette medføre at handlingen fremstår uforsvarlig. Er intervensjonshandlingen kun noe mer kostnadskrevende enn det som var nødvendig for å forhindre eller begrense skade bør det få betydning for kravets omfang, ikke gestors anledning til å kreve dekning. Både husleieloven § 5-5 andre ledd og sameigelova § 8 andre ledd bygger på en slik løsning. Bestemmelsene angir at leietaker og sameier kan kreve

---

⁶⁴ NJA 1972 s. 88 HD.

⁶⁵ Hagstrøm mfl. (2021) s. 715; Lilleholt (2017) s. 492; og Arnholm (1964) s. 326.

⁶⁶ Ot.prp. nr. 82 (1997–1998) s. 183, med henvisning til NOU 1993: 4 s. 144–145.

⁶⁷ Ibid s. 36.

⁶⁸ Sjøloven (sjøl.) § 445 (1).

⁶⁹ NOU 1994: 23, i spesialmerknadene til § 445.

dekning for henholdsvis «forsvarlige utgifter» og «naudsynte utlegg» for skadeforebyggende inngrep på husrommet eller sameietingen.⁷⁰ Ordlyden viser at kostnader utover det «forsvarlige» eller «naudsynte» ikke dekkes.

Om gestors inngrep har vært uforsvarlig – og han i forsøket på å redde verdier har ødelagt ting dominus eier – kan det oppstå spørsmål om erstatningsansvar. Om gestor kunne unngå erstatningsansvar under henvisning til at han har forsøkt å redde verdier for dominus, ville det gjøre «[v]enner farligere end Fjender».⁷¹ Lassen tok til orde for at gestor kun blir ansvarlig for skadeforvoldelse ved grov uaktsomhet.⁷² Det er tvilsomt om det er grunn til å innrømme gestor så stor feilmargin når vilkårene for uanmodet forretningsførsel ikke er oppfylt. Et annet spørsmål er om kravet til årsakssammenheng er oppfylt. Har gestor under et mislykket, uforsvarlig redningsforsøk forsøkt å kvele brannen i dominus' hus med et verdifullt veggteppe, ville veggteppet ha brent opp uavhengig av gestors innblanding.

2.2.5 Må gestor ha til hensikt å forplikte dominus?

Eldre teori oppstilte et krav om at gestor måtte ha til hensikt å forplikte dominus (*animus obligandi*).⁷³ Hverken høyesteretts- eller underrettspraksis har oppstilt et slikt hensiktskrav. Heller ikke lovbestemmelsene om intervensjonsplikt ved fare for skade oppstiller et hensiktskrav.⁷⁴

Hambro mente uanmodet forretningsførsel var utelukket om intervensjonen var motivert av hengivenhet for tjenestemottaker (*animus dondani*), og at det derfor gjaldt et hensiktskrav.⁷⁵ Hambro nevner som eksempel at den som i hengivenhet oppfostrer sin søsters datter, ikke kan fremme refusjonskrav for oppfostringskostnadene.⁷⁶ Arnholm var kritisk til standpunktet og dets begrunnelse, og fremhevet at hensiktskravet er unødvendig formalistisk og forutsetter at gestor har kunnskap om reglene om uanmodet forretningsførsel, noe de færreste har.⁷⁷ Nyere juridisk teori nevner ikke problemstillingen. Et unntak er Hallsteinsen, som presiserer at et slikt

---

⁷⁰ Tilsvarende kan kontraktspart som plikter å dra omsorg for realytelsen kreve dekning for «forsvarlige utgifter» jf. kjøpsloven (kjl.) § 75; forbrukerkjøpsloven (fkjl.) § 60 (3); hvtjl. § 47 (1) 2.pkt; og avhendingsloven (avhl.) § 2-7 (3).

⁷¹ Lassen, Jul.: *Lærebog i obligationsrettens specielle del*, 3.utgave (1924) s. 465.

⁷² Lassen (1897) s. 865.

⁷³ Hambro, Edward: *Den romerske obligationsrets specielle del*, 1. utgave (1921) s. 133.

⁷⁴ Se husll. § 5-5; saml. § 8; og sjøl. §§ 441–455.

⁷⁵ Hambro (1921) s. 134.

⁷⁶ Tilsvarende Gjelsvik (1945) s. 339.

⁷⁷ Arnholm (1964) s. 329–330.

krav er unødvendig formalistisk og gir dårlig sammenheng med rimelighetshensynene bak regelsettet.⁷⁸

Prinsipielt fremstår det urimelig at en gestor som handler instinktivt for å beskytte andres interesser, skal stilles dårligere enn en som griper inn med hensikt om å forplikte dominus. Et generelt hensiktskrav er ikke en egnet mekanisme for å avskjære utgifter pådratt i hengivenhet, ettersom kravet rammer bredere enn kravets formål gir grunnlag for.

Rettskildene gir ikke grunnlag for å oppstille et hensiktskrav. Det er tvilsomt om det noen gang har vært rettskildemessig dekning for å oppstille et hensiktskrav i norsk rett.

2.3 Kravet

2.3.1 Hva utgjør vederlagskravet?

Det er klart at gestor har krav på dekning av medgåtte utgifter (*kostnadsrefusjon*) og erstatning for oppofrelser (*reparasjon*) i den grad disse er forsvarlige.⁷⁹ Monterer gestor et nytt vindu hos naboen, dekkes utgiftene ved anskaffelse av nødvendige materialer. Slukker gestor brannen hos naboen med eget brannslukningsapparat, kan han kreve erstatning for kostnaden av nytt brannslukningsapparat.

Mer usikkert er spørsmålet om gestor har krav på kompensasjon for arbeidsinnsats. For refusjon og reparasjon gjenoprettes den negative innvirkningen intervensjonen har hatt på gestors økonomi. Om gestor kompenseres for arbeidsinnsats, kan han tjene på å gripe inn.

Det første spørsmålet er om norsk rett åpner for kompensasjon for arbeidsinnsats i tilfeller av berettiget uanmodet forretningsførsel.

Høyesterett har ikke tatt stilling til spørsmålet om gestor har krav på kompensasjon. I LF-2011-196738 fikk ankende part medhold for krav knyttet til takreparasjon og utbedring av avløpssystemet, hvor kravet delvis bestod av kompensasjon for arbeidsinnsats. Lagmannsretten tilkjente «kompensasjon» for arbeidet.⁸⁰ Ettersom resultatet ikke er nærmere begrunnet, gir

---

⁷⁸ Hallsteinsen (2018) s. 600–601.

⁷⁹ Se Hagstrøm mfl. (2021) s. 715; Hallsteinsen (2018) s. 601; Lilleholt (2017) s. 492; Håstad (1973) s. 66; Arnholm (1964) s. 331; Ussing (1946) s. 421; Gjelsvik (1945) s. 340; Lassen (1924) s. 466.

⁸⁰ LF-2011-196738, avsnitt 11; forutsetningsvis også LE-2007-117306, avsnitt 28.

dommen neppe dekning for å slutte at det generelt er adgang til å kreve kompensasjon for arbeidsinnsats.

En leietaker som oppdager skade på husrommet som må «utbedres uten ugrunnet opphold» plikter å gjøre det som med rimelighet kreves for å avverge skade eller tap for utleier.⁸¹ For dette kan leietaker kreve dekket «forsvarlige utgifter ved tiltaket», samt «rimelig godtgjørelse for utført arbeid».⁸² Ordlyden åpner både for kostnadsrefusjon og godtgjørelse.

Bestemmelsen regulerer isolert kun den konkrete avtaletypen, og kan derfor ikke uten videre legges til grunn for den problemstillingen som her vurderes. Imidlertid er det et eksempel på at lovgiver åpner for kompensasjon for en konkret avtaletype, i et lignende faktisk typetilfelle som uanmodet forretningsførsel. Likheten mellom typetilfellene, kan indikere at husleieloven § 5-5 er utslag av et tilsvarende prinsipp, og at det også er grunnlag for å kreve godtgjørelse etter reglene om uanmodet forretningsførsel.

En vesentlig forskjell mellom reglene er imidlertid at husleieloven oppstiller en intervensjonsplikt, ikke en intervensjonsrett. Konsekvensen er at manglende overholdelse av plikten utgjør mislighold.⁸³ Leietaker kan altså kreve kompensasjon, men kan motsetningsvis bli erstatningsansvarlig om plikten ikke overholdes.

Tilsvarende kan en sameier gripe inn for å «berge [sameie]tingen frå skade eller øydelegging» uten øvrige sameieres samtykke, og kan for dette både kreve «rimeleg løn for arbeidet» og dekning av «naudsynte utlegg».⁸⁴ Bestemmelsen svarer innholdsmessig til husleielovens bestemmelse.⁸⁵ At også sameigelova åpner for å kreve kompensasjon indikerer at en slik rett følger av reglene om uanmodet forretningsførsel.

I teorien er det enighet om at gestor i hvert fall har krav på kompensasjon når det utførte arbeidet har sammenheng med gestors yrke.⁸⁶ Tilsvarende er det i DCFR angitt at gestor har rett til

---

⁸¹ Husll. § 5-5 (2) 1.pkt.

⁸² Husll. § 5-5 (2) 2.pkt.

⁸³ Husll. § 5-8 (1), 1.pkt.

⁸⁴ Saml. § 8 (2), 3.pkt.

⁸⁵ Ot.prp. nr. 13 (1964–1965) s. 36–37.

⁸⁶ Hagstrøm mfl. (2021) s. 715; Hallsteinsen (2018) s. 601; Lilleholt (2017) s. 492–493; Håstad (1973) s. 69; Arnholm (1964) s. 332; Gjelsvik (1945) s. 340; Ussing (1946) s. 424; og Lassen (1924) s. 476.

«remuneration» for arbeidsinnsats, dersom det utførte arbeidet er noe gestor til vanlig gjør i sitt yrke.⁸⁷

Rettskildene gir uttrykk for at gestor *i hvert fall* har krav på kompensasjon hvor arbeidet er noe gestor til vanlig gjør som ledd i sitt yrke.

Spørsmålet videre er om gestor også har krav på kompensasjon hvor det ikke er sammenheng mellom gestors yrke og utført arbeid.

I LF-2011-196738 tilkjente lagmannsretten kompensasjon for utbedringer på en bolig, på tross av at gestor ikke var faglært håndverker.⁸⁸ Resultatet er som nevnt ikke nærmere begrunnet, og dommen gir ikke isolert dekning for å påvise en generell rett til kompensasjon. Dommen *indikerer* imidlertid at det også er grunnlag for å tilkjenne kompensasjon for ufaglærte.

Hverken ordlyden i husleieloven § 5-5 eller sameigelova § 8 begrenser retten til å kreve kompensasjon til profesjonelle. Forarbeidene presiserer tvert imot at lovgiver ikke har ment å foreta en slik avgrensning.⁸⁹ Dette indikerer at muligheten til å kreve kompensasjon heller ikke etter reglene om uanmodet forretningsførsel er begrenset til profesjonelle.

Hittegodsloven § 9 gir rett til dekning av kostnader ved å returnere hittegod, i tillegg til «høveleg finnarløn».⁹⁰ Finnerlønnen er en ren kompensasjon for at finneren har returnert godset til rette eier. Mer presist er finnerlønnen et incentiv til ikke å underslå hittegodset. Kompensasjonen oppmuntrer til å følge alminnelig folkeskikk; å levere fra seg ting man ikke eier.

En forskjell er at uanmodet forretningsførsel aktualiserer hensynet til dominus' selvbestemmelsesrett, noe reglene om finnerlønn ikke gjør. En rett til å kreve kompensasjon etter reglene om uanmodet forretningsførsel er imidlertid betinget av at vilkårene er oppfylt, altså at oppmuntringshensynet i det konkrete tilfellet er funnet å veie tyngre enn hensynet til selvbestemmelsesretten. Selv om reglene regulerer ulike faktiske typetilfeller, er de langt på vei utslag av samme hensyn. Dette kan indikere at det også etter læren om uanmodet forretningsførsel er en generell rett til å kreve «rimelig» kompensasjon. Det er noe ulogisk at

---

⁸⁷ DCFR V 3:102 (1).

⁸⁸ Dette fremgår ikke klart av lagmannsrettsdommen, men det fremgår av tingrettsdommen TFOSN-2011-88985, avsnitt 26. Tingrettsdommen er ikke offentlig tilgjengelig.

⁸⁹ Henholdsvis Ot.prp. nr. 82 (1997–1998) s. 183; og Ot.prp. nr. 13 (1964–1965) s. 37.

⁹⁰ Hittegodslova § 9 (1).

den som kun gir fra seg det han finner har krav på «rimeleg» finnerlønn, mens en gestor som legger ned betydelig innsats for å redde materielle verdier skal være avskåret kompensasjon.

I eldre teori var oppfatningen at også ufaglærte gestorer – i hvertfall de lege ferenda – burde kunne kreve kompensasjon.⁹¹ I nyere teori tar Lilleholt til orde for at retten til kompensasjon også gjelder ufaglærte gestorer, blant annet med henvisning til hittegodsloven § 9.⁹²

I DCFR tilkjennes kompensasjon kun for profesjonelle.⁹³ Begrunnelsen er at arbeid utført av profesjonelle presumtvt holder høyere kvalitet enn arbeid uført av ufaglærte. I tillegg stilles det strengere krav til profesjonelle i vurderingen av inngrepets forsvarlighet.⁹⁴ DCFRs betydning som rettskildefaktor er omdiskutert.⁹⁵ Modellregelsettet har ikke bindende virkning for norsk rett, og fungerer primært som inspirasjonskilde ved mangel på andre rettskildebidrag nasjonalt. Ettersom norske rettskilder samlet indikerer at retten til kompensasjon ikke er forbeholdt profesjonelle, har ikke DCFRs løsning avgjørende betydning for norsk rett.

Norske rettskilder taler samlet for at også ufaglærte gestorer tilkjennes kompensasjon dersom dette fremstår «rimelig». Ufaglærte gestorer kan derfor kreve kompensasjon for arbeidsinnsats, i den grad det fremstår «rimelig».

2.3.2 Utmåling av kompensasjonskravet

Spørsmålet videre er hvilke retningslinjer som gjelder ved vurderingen av hva som utgjør «rimelig» kompensasjon.

For profesjonelle gestorer er det naturlig å sammenligne med tilfeller i kontraktsretten hvor partene er enige om ytelsen, men ikke pris. Utgangspunktet er at tjenestemottaker skal betale «gjengs pris» for tjenesten, såfremt denne ikke er «urimelig».⁹⁶ En vurdering av hva som er «rimelig» kompensasjon for profesjonelle gestorer sammenfaller langt på vei med en vurdering av hva som er gjengs pris for tilsvarende tjenester.

Gjengs pris er derimot vanskeligere å påvise hvor gestor er ufaglært, ettersom gjengs pris for ytelse utført av ufaglærte vanskelig kan tallfestes. Kan ikke gjengs pris påvises, legger

---

⁹¹ Arnholm (1964) s. 332; Gjelsvik (1945) s. 340.

⁹² Lilleholt (2017) s. 493; tilsvarende Hallsteinsen (2018) s. 601.

⁹³ DCFR V 3:102 (1).

⁹⁴ von Bar (2006) s. 269

⁹⁵ Se Hagstrøm mfl. (2021) s. 69 med videre henvisninger, som stiller spørsmålstegn ved om en harmonisering av europeisk privatrett er «mulig [eller] ønskelig».

⁹⁶ Kjl § 45 (1) 1.pkt; fkjl. § 37 (1) 1.pkt; hvttl. § 32 (1) 1.pkt; tilsvarende DCFR V 3:102 (2).

kontraktslovgivningen opp til at tjenestemottaker må betale det som er «rimelig» tatt i betraktning ytelsens «art, omfang, utføring og tilhøva ellers».⁹⁷ Hensynet til sammenheng i obligasjonsretten tilsier at vurderingen av «rimelig» kompensasjon sammenfaller med vurderingen av hvilken pris som er «rimelig» i mangel av anvendelig gjengs pris. Arbeidets art, omfang, kvalitet og forholdene ellers er derfor også relevante momenter i vurderingen av hvilken kompensasjon som er «rimelig» for en ufaglært gestor. Her må det foretas en skjønnsmessig vurdering av om – og i hvilken grad – kompensasjon fremstår «rimelig».⁹⁸

Forarbeidene til husleieloven § 5-5 angir at «[h]va som er et rimelig vederlag, må vurderes konkret; som oftest vil det gi god veiledning å spørre hva det ville kostet dersom frittstående fagfolk hadde utført arbeidet».⁹⁹ Det er vanskelig å forstå forarbeidene slik at dominus skal betale samme vederlag til en ufaglært som en profesjonell. Gjengs pris kan imidlertid utgjøre en øvre begrensning for hvilken kompensasjon en ufaglært gestor kan kreve, slik at spørsmål om «rimelig» kompensasjon vurderes innenfor denne rammen.

Hva som er «rimelig» kompensasjon for ufaglærte gestorer må vurderes konkret, utfra innsatsens art, kvalitet, omfang og forholdene ellers. Gjengs pris for tilsvarende tjenester utført av profesjonelle er også relevant. Holder det utførte arbeidet tilnærmet lik kvalitet som tjenester utført av profesjonelle, kan det være «rimelig» å tilkjenne kompensasjon tett opp mot gjengs pris. Er arbeidet merkbart dårligere utført enn hva en kan forvente av profesjonelle, må kompensasjonen derimot settes lavere.

---

⁹⁷ Hvtjl. § 32 (1) 2.pkt; tilsvarende kjl. § 45 (1) 2.pkt; fkjl. § 37 (1) 2.pkt.

⁹⁸ I denne retning LF-2011-196738.

⁹⁹ Ot.prp. nr. 82 (1997–1998) s. 183.

3 Restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag

3.1 Rettslige utgangspunkter

Dersom reglene om uanmodet forretningsførsel ikke gir grunnlag for krav, kan intervenienten likevel tenkes å ha et restitusjonskrav mot tjenestemottaker.¹⁰⁰

Med restitusjonskrav menes vederlagskrav for tilbakeføring av en økonomisk fordel en person uoppfordret har tilført en annen, hvor kravet er begrenset oppad til fordelene sistnevnte er tilført.¹⁰¹

Spørsmål om å tilkjenne restitusjonskrav aktualiserer to motstående hensyn. Hensynet til restitusjonsdebitors selvbestemmelsesrett taler mot å tilkjenne restitusjonskrav for uoppfordret verditilførsel, fordi vedkommende påtvinges en betalingsforpliktelse uten å ha samtykket. Utgangspunktet er at restitusjonskreditor selv bærer risikoen for at betalingsløfte ikke er innhentet.

Mot dette hensynet står hensynet til restitusjonskreditor, som har tilført restitusjonsdebitor en økonomisk fordel. Er fordelene tilfeldig eller ugrunnet kan det konkret fremstå lite rimelig om den skal tilfalle restitusjonsdebitor vederlagsfritt på restitusjonskreditors bekostning. Dette kan betegnes som et «belønningshensyn».¹⁰²

Lovgivningen åpner enkelte steder for restitusjon av verditilførsel fra én part til en annen.¹⁰³ I tillegg kan samboere ved opphør av samboerforhold i visse tilfeller kreve restitusjon av en økonomisk fordel som skyldes uoppfordret verditilførsel under samlivet, etter «alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper».¹⁰⁴ Hvorvidt det kan fremmes restitusjonskrav utover de tilfeller som er regulert av lov og etablert ulovfestet rett, er mer usikkert.

---

¹⁰⁰ Partsbetegnelse «gestor» og «dominus» brukes kun for uanmodet forretningsførsel grunnet reglenes romerrettslige opphav («negotiorum gestor» og «domini negotii»), se Zimmermann (1992) s. 434. For restitusjonskrav benyttes terminologien «restitusjonskreditor» og «restitusjonsdebitor», se Monsen (2005) s. 160.

¹⁰¹ Monsen (2005) s. 158; se tysk rett hvor restitusjon ved uoppfordret verditilførsel reguleres av BGB § 812.

¹⁰² Monsen (2005) s. 173.

¹⁰³ Se husll. § 10-5; hendl. §§ 5 og 10; el. § 73; tfl. § 41 ved uoppfordret innsats på andres ting eller eiendom. Tilsvarende i el. § 63; og kkl. §§ 114 og 118 ved uoppfordret verditilførsel som ikke knytter seg til ting eller eiendom.

¹⁰⁴ Rt-2011-1168, avsnitt 21 med videre henvisninger.

3.2 Finnes det en generell, ulovfestet restitusjonsregel?

Det finnes ikke høyesterettspraksis som slår fast at det finnes en generell, ulovfestet berikelses- eller restitusjonsregel. Det finnes imidlertid dommer som indikerer at en slik regel eksisterer.¹⁰⁵ I tillegg er reglene om restitusjon ved opphør av samboerforhold relevant, ettersom reglene er begrunnet i «alminnelige» berikelses- og restitusjonsprinsipper».¹⁰⁶

I Rt-1951-737 var spørsmålet om en mann som i ond tro uberettiget hadde besittet en annens eiendom, kunne fremme vederlagskrav for uoppfordrete påkostninger på eiendommen. Flertallet avsto kravet fordi påkostningene ikke medførte en «vesentlig større verdi enn før» og det ikke forelå «slike ekstraordinære omstendigheter» som gjorde det «rimelig» å tilkjenne vederlagskrav.¹⁰⁷ Begrunnelsen indikerer at besitterens onde tro var avgjørende for at kravet ikke førte frem, til tross for verdiøkningen.¹⁰⁸ Samtidig indikerer uttalelsene at restitusjonskrav kunne vært tilkjent om det forelå vesentlig verdiøkning, og restitusjon konkret fremstod «rimelig». Mindretallet kom til at det var grunnlag for restitusjon, fordi de anså den økonomiske fordelingen «så betydelig» at det ikke var «rimelig» at den skulle tilfalle eieren vederlagsfritt.¹⁰⁹

I Rt-1979-1669 hadde en grunneier foretatt betydelige utbedringer på et kaianlegg. Flere hytteeiere hadde kjøpt hyttetomt med tilhørende båtplass før utbedringen. Grunneieren fremmet krav om leie for videre bruk av båtplassene. Høyesterett avsto kravet fordi hytteeierne hadde fått båtplass ved kjøpsavtalen. Høyesterett avsto også krav om vederlag for den økonomiske fordelingen hytteeierne ble tilført ved restaureringen av kaianlegget. Retten presiserer imidlertid at grunneieren «med virkning for fremtiden» kunne ha anledning til å kreve om- eller avskipping etter servituttloven, for på den måten å oppnå leie eller vederlag.¹¹⁰ At Høyesterett ikke tilkjente restitusjonskrav kan i lys av det siste, forklares med at det ville undergrave andre rettsregler som regulerte saksforholdet.¹¹¹

I Rt-1980-735 hadde en sønn foretatt utbedringer på en eiendom han leide av faren. Leieperioden var 10 år, med rett til fornyelse ved leietidens utløp. Et halvt år før leieperiodens utløp brant huset ned. Sønnens enke fremmet vederlagskrav mot faren for utbedringene.

---

¹⁰⁵ Se blant annet Rt-1951-737; Rt-1966-305; Rt-1979-1669; og Rt-1980-735.

¹⁰⁶ Se Rt-2011-1168, avsnitt 30.

¹⁰⁷ Rt-1951-737, s. 739.

¹⁰⁸ Tilsvarende i forarbeidene til hendl. § 10, Ot.prp. nr. 30 (1967–1968) s. 6.

¹⁰⁹ Rt-1951-737, s. 739.

¹¹⁰ Rt-1979-1669, s. 1677.

¹¹¹ I denne retning Monsen (2005) s. 179.

Lagmannsretten uttalte at hendl. § 10 var en kodifisering av «en allerede [...] eksisterende berikelsesregel», og regelen åpnet for restitusjon av en økonomisk fordel som skyldes påkostning på annens eiendom.¹¹² Lagmannsretten viste ikke til bestemmelsens forarbeider, men også disse gir uttrykk for at regelen er utslag av et generelt prinsipp om at den som påkoster annens eiendom kan ha rett til restitusjon av verdiøkningen eieren er tilført.¹¹³ Høyesterett tok ikke stilling til restitusjonsspørsmålet, fordi sønnen hadde tegnet verdiforsikringer for verdiøkningen påkostningene hadde medført. Høyesterett tok imidlertid ikke avstand fra lagmannsrettens uttalelser.

At ingen av dommene tilkjenner restitusjonskrav er ikke ensbetydende med at det ikke er adgang til å fremme slike krav. Tvert imot synes resultatene å skyldes at det i de konkrete tilfellene ikke var grunnlag for å tilkjenne restitusjonskrav.

RG-1980-1015 er et eksempel fra underrettspraksis på at domstolene har tilkjent restitusjonskrav for uoppfordret verditilførsel på ulovfestet grunnlag. En bedrift hadde bestilt et reklameskilt, og selger trodde ved en feil at montering var del av avtalen. Selger kontraherte to elektrikere til montering av skiltet, og fremmet krav for betaling av monterings-utgiftene. Retten uttalte:

«Meget taler for å statuere et besparelseskrav for den som har bearbeidet og forbedret en passiv eiers gjenstand i den tro at arbeidet var bestilt. Ubetenkelig blir et slikt berikelseskrav dersom det begrenses til å omfatte utgifter som den passive eier ellers måtte eller ville ha dekket.»¹¹⁴

Saksøker fikk delvis medhold med den begrunnelse at saksøkte dels kunne benyttet egne folk, men at elektriker var nødvendig for montering. Dommen er en eldre byrettsdom og gir derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å påvise en generell, ulovfestet restitusjonsregel. Den er imidlertid et eksempel på at slike krav er tilkjent.

Høyesterett har lagt til grunn at det ved opphør av samboerforhold kan fremmes vederlagskrav for verditilførsel en samboer har tilført den andre under samlivet. I Rt-1984-497 var spørsmålet om en samboer kunne fremme vederlagskrav for økonomiske bidrag ved oppussing av den andres leilighet. Vederlagskravet var ikke hjemlet i avtale. Kravet førte ikke frem, men

---

¹¹² Rt-1980-735, s. 745.

¹¹³ Ot.prp. nr. 30 (1967–1968), s. 6.

¹¹⁴ RG-1980-1015, s. 1017; tilsvarende i LG-1991-1206, avsnitt 4.

Høyesterett uttalte generelt at vederlagskrav ved oppløsning av samboerforhold kan baseres «på alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper og på rimelighetsbetraktninger».¹¹⁵

Uttalelsen følges opp i Rt-2000-1089, hvor spørsmålet var om gjenlevende samboer hadde vederlagskrav for stell og pleie mot avdød samboers dødsbo. Høyesterett viste til uttalelsen fra Rt-1984-497 og presiserte at en «ikke [...] uvesentlig» økonomisk fordel og rimelighet var kumulative vilkår for restitusjon.¹¹⁶ Høyesterett tilkjente vederlagskrav mot dødsboet, hensett til innsatsens ekstraordinære karakter og omfang.

Dette ble ytterligere fulgt opp i Rt-2011-1168. Spørsmålet var om en samboers innsats i hjemmet, ga grunnlag for vederlagskrav ved samlivets opphør. Høyesterett uttalte at Rt-2000-1089 utgjorde et prejudikat for at samboere ved samlivets opphør kan «kreve vederlag ut fra [...] ‘alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper’».¹¹⁷ Retten kom til at kvinnen kunne fremmet krav mot samboeren, men at adgangen var bortfalt ved oppgjørsavtale inngått etter samlivsbruddet.¹¹⁸

Samtlige dommer begrunner restitusjon i «alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper». Selv om dommene gjelder restitusjon ved opphør av samboerforhold, kan de vanskelig forstås slik at prinsippene kun aktualiseres ved restitusjonstilfeller i samboerforhold.¹¹⁹ Monsen argumenter for at det tvert imot er naturlig å anse uttalelsene som en henvisning til en alminnelig berikelsesgrunnsetning av generell betydning for formuerettslige forhold.¹²⁰

Flere steder i juridisk teori tas det til orde for at det gjelder en alminnelig grunnsetning om at den som har oppebåret en økonomisk fordel på bekostning av en annen, kan ha plikt til å tilbakeføre fordelen. Thomle mente at det gjaldt en alminnelig berikelsesregel i norsk rett, hvor tilbakeføring av fordelen måtte vurderes på bakgrunn av en interesseavveining av om tilbakelevering var rimelig, og stemmende med «den almindelige Retsfølelse».¹²¹

Hagstrøm argumenterer for at det gjelder en generell, ulovfestet «grunnsetning [om] at den som tilfeldig har oppebåret en økonomisk fordel på bekostning av en annen, plikter å gi fordelen fra

---

¹¹⁵ Rt-1984-497, s. 504.

¹¹⁶ Rt-2000-1089, s. 1093 og 1095.

¹¹⁷ Rt-2011-1168, avsnitt 27.

¹¹⁸ Se også Rt-2011-1176 avsagt samme dag, som tiltrer Rt-2011-1168.

¹¹⁹ Tilsvarende Monsen (2005) s. 186.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Thomle, Carl Sophus: «Hovedpunkter i Læren om ugrundet Berigelse efter norsk Ret», *TfR* 1913 s. 285–352, s. 306.

seg til rette vedkommende».¹²² Selv om Hagstrøm bruker terminologien «berikelseskrav», viser han med henvisning til Rt-2000-1089 at regelen også gjelder tilbakeføring av fordel som skyldes uoppfordret innsats på andres ting. Hagstrøm behandler altså berikelses- og restitusjonskrav samlet.¹²³ Han mener at utviklingen av læren om *condictio indebiti* og reglene om ulovfestet regress også har «betydning for andre berikelseskrav».¹²⁴ Hagstrøm mener altså at rettsutviklingen underbygger eksistensen av en generell berikelsesregel, som kan gi grunnlag for tilbakeføring av en ubegrunnet, økonomisk fordel.

Monsen – som drøfter restitusjonskrav isolert – konkluderer med at det gjelder en generell, ulovfestet regel om restitusjonskrav.¹²⁵ Han argumenterer for at den ulovfestede regelen om restitusjon i samboerforhold, tilsier at en tilsvarende rett også gjelder utenfor samboerforholdene.¹²⁶ Monsen argumenterer for at hverken prosessøkonomiske, retstekniske eller bevistekniske hensyn taler mot at en regel om restitusjonskrav kan oppstilles gjennom generalisering fra reglene om restitusjon ved opphør av samboerforhold.¹²⁷

Samlet sett gir rettskildene uttrykk for at det eksisterer en generell regel om at en person som uoppfordret har tilført en annen en økonomisk fordel *i visse tilfeller* kan kreve restitusjon av fordelen på ulovfestet grunnlag.

3.3 Vilkår for restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag

3.3.1 Formulering av vilkår

Spørsmålet i det følgende er hvilke vilkår som gjelder for å kreve restitusjon på ulovfestet grunnlag.

I juridisk teori finnes to innfallsvinkler til spørsmålet. Hagstrøm mener hvert berikelsestilfelle må «vurderes konkret og under hensyn til rimelighet», med henvisning til læren om *condictio indebiti*.¹²⁸ Som begrunnelse viser Hagstrøm til Thomles rimelighetsbaserte interesseavveining.

---

¹²² Hagstrøm mfl. (2021) s. 715.

¹²³ Ibid, s. 719.

¹²⁴ Ibid, s. 718.

¹²⁵ Monsen (2005) s. 189.

¹²⁶ Ibid, s. 184-189 med videre henvisninger.

¹²⁷ Se også Hov, Jo og Alf Petter Høgberg: *Obligasjonsrett*, 2. utgave (2017) s. 82, som uten videre forutsetter at «regulære restitusjonsforpliktelser[r]» er et «velkjent[...] rettsinstitutt[...]». Lilleholt (2017) s. 503 og Tørum, Amund Bjøranger: *Direktekrav*, 1.utgave (2007) s. 433 synes begge å forutsette at det er anledning til å kreve restitusjon på ulovfestet grunnlag, selv om de fremhever at det er krevende å oppstille generelle regler.

¹²⁸ Hagstrøm mfl. (2021) s. 718.

Endelig mener Hagstrøm at flere av momentene i helhetsvurderingen etter *condictio indebiti* også har betydning for andre berikelseskrav.¹²⁹

Monsen er kritisk til generaliseringen fra *condictio indebiti* til tilfeller av uoppfordret verditilførsel. Han påpeker at et felles vurderingstema for berikelses- og restitusjonskrav er uegnet for å skape ensartet rettspraksis og en klar rettsregel.¹³⁰ Videre peker han på at innholdet i tilbakebetalingsvurderingen ved uoppfordret tilførsel av penger er prinsipielt forskjellig fra den vurderingen som må foretas ved spørsmål om restitusjon av verditilførsel som skyldes uoppfordret tjenesteytelse.¹³¹

Monsen argumenterer for at vilkårene for restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag bør utledes gjennom generalisering fra restitusjonsregelen i samboertilfellene. Dette begrunnes med at reglene i større grad bygger på en avveining av belønningshensynet og hensynet til den andre samboers selvbestemmelsesrett. Avveiningen mellom disse hensynene aktualiseres også når rettsanvender vurderer restitusjonskrav utover samboertilfellene.¹³² I tillegg fremhever Monsen at reglene om restitusjon i samboertilfellene er mer presise enn den skjønsmessige vurderingen som foretas for *condictio indebiti*-tilfeller.

Videre fremhever Monsen at de legislative grunnene restitusjon i samboerforhold hviler på er av generell karakter og også har betydning utenfor samboertilfellene.¹³³ Endelig påpeker han at den skjønsmessige rimelighetsvurderingen Høyesterett foretar, åpner for en avveining av alle relevante legislative hensyn når rettsanvender vurderer restitusjon utenfor samboertilfellene.

At reglene om *condictio indebiti* og ulovfestet regress har fått et klarere innhold kan indikere at det er grunnlag for tilbakeføring av lignende krav på ulovfestet grunnlag. Selv om utviklingen er relevant for *eksistensen* av en ulovfestet restitusjonsregel, er rettsgrunnlagene mindre egnet for generalisering ved fastleggelsen av regelens vilkår. Formulering av vilkårene gjennom generalisering fra reglene om restitusjonskrav ved opphør av samboerforhold fremstår derfor som den tilnærmingen som har best støtte i rettskildene og legislative hensyn.

Det legges særlig vekt på at utformingen av regelen har støtte i etablert ulovfestet rett som regulerer et typetilfelle med klare likhetstrekk til situasjoner som kan gi grunnlag for

---

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Monsen (2005) s. 184.

¹³¹ Ibid, s. 185.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid, s. 186.

restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag. I forlengelsen av dette gir tilnærmingen bedre forutsetning for ensartet rettspraksis ved anerkjennelse av restitusjonskrav.

Ved generalisering fra reglene om restitusjon i samboerforhold, gjelder det to kumulative vilkår.¹³⁴ For det første må det påvises at restitusjonskreditor har tilført restitusjonsdebitor en «betydelig» økonomisk fordel. For det andre må «rimelighetshensyn samlet sett kreve[...] at det skjer en korreksjon i form av vederlag».¹³⁵

3.3.2 Betydelig økonomisk fordel

Det første vilkåret er at restitusjonskreditor har tilført restitusjonsdebitor en «betydelig økonomisk fordel».¹³⁶ Tilsvarende åpner husleieloven § 10-5 for restitusjon når leietaker har foretatt «vesentlige forbedringer» på husrommet. Det samme gjelder etter ekteskapsloven § 73 når en ektefelle ved arbeid eller på annen måte i «vesentlig grad» har medvirket til å øke verdien av den andre ektefellens særeie.

Hva som utgjør en «betydelig» økonomisk fordel må vurderes konkret. Høyesterettspraksis indikerer at det kreves relativt store verdier.

I Rt-1951-737 hadde påkostningene medført en verdiøkning på om lag kr 25000; etter dagens kronekurs cirka kr 660000.¹³⁷ Verdiøkningen skyldtes ombygging av fritidseiendommen til enebolig. Høyesteretts flertall uttalte at det var «verdien som utflukts- og rekreasjonssted» som måtte vurderes. Påkostningene hadde ikke medført «vesentlig større verdi enn før» for dette formålet.¹³⁸ Besitterens onde tro synes å ha vært avgjørende for flertallet. Mindretallet mente at verdiøkningen var «så betydelig» at det ikke var «rimelig» at den skulle tilfalle eieren uten vederlag.¹³⁹

I Rt-1984-497 uttalte Høyesterett at tilskudd på kr 13000 under oppussing av den andre samboers hus ikke var «noe vesentlig tilskudd».¹⁴⁰ Etter dagens kronekurs utgjør dette cirka kr 70000.¹⁴¹ Høyesterett vektla at samboeren selv hadde fått nytte av investeringen. I tillegg mottok hun kr 10000 som etteroppgjør. Etteroppgjøret synes å være avgjørende for resultatet,

---

¹³⁴ Rt-2011-1176, avsnitt 17.

¹³⁵ Rt-2011-1168, avsnitt 31.

¹³⁶ Rt-2011-1168, avsnitt 29; tilsvarende Rt-2011-1176, avsnitt 19.

¹³⁷ Priskalkulator, <https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Priskalkulator/> (Besøkt 2.november 2023.)

¹³⁸ Rt-1951-737, s. 739.

¹³⁹ Rt-1951-737, s. 740.

¹⁴⁰ Rt-1984-497, s. 504.

¹⁴¹ Priskalkulator, <https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Priskalkulator/> (Besøkt 2.november 2023.)

og mye tyder på at resultatet hadde blitt et annet uten etteroppjøret. Dommen indikerer likevel at terskelen for hva som utgjør en «betydelig» økonomisk fordel er høy.¹⁴²

Forarbeidene til husleieloven § 10-5 gir uttrykk for en mindre streng tolkning av «vesentlige forbedringer». Vesentlighetskravets formål er å utelukke vederlagskrav ved «mer eller mindre ubetydelig[e]» forbedringer.¹⁴³ Tilsvarende følger det i forarbeidene til ekteskapsloven § 73 at en ektefelle ikke kan kreve vederlag for «mindre betydelig verdiøkning».¹⁴⁴ Begge forarbeidsuttalelser indikerer at vesentlighetskravets formål er å avskjære vederlagskrav for ubetydelig verditilførsel. Uttalelsene kan forstås slik at tungtveiende prosessøkonomiske hensyn taler mot å tilkjenne ubetydelige vederlagskrav, da en slik regel kan virke prosessdrivende.¹⁴⁵

Å operere med «terskelverdier» for hva som utgjør en betydelig økonomisk fordel, er ikke en retts teknisk god løsning ved tilkjennelse av restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag. Slike terskelverdier er utpreget positivrettslige, og egner seg dårligere for bedømmelsen av hva som utgjør en «betydelig» økonomisk fordel for en generell, ulovfestet restitusjonsregel. Likevel viser høyesterettspraksis at terskelen er høy for at en økonomisk fordel skal anses «betydelig».

3.3.3 Restitusjon må fremstå rimelig

Det andre vilkåret er at «rimelighetshensyn samlet sett krever at det skjer en korreksjon i form av vederlag».¹⁴⁶ Når virkningen av å statuere restitusjonskrav er at restitusjonsdebitor forpliktes uten samtykke, utgjør dette et inngrep i restitusjonsdebitors selvbestemmelsesrett. Hensynet til selvbestemmelsesretten tilsier at terskelen er høy for at det er «rimelig» å statuere betalingsplikt. Restitusjonskreditor bærer i utgangspunktet selv risikoen for at betalingsløfte ikke er innhentet.¹⁴⁷

Ved spørsmålet om restitusjon fremstår rimelig må det både ses hen til forholdene i det konkrete tilfellet, men også om legislative hensyn generelt taler for at restitusjon fremstår rimelig.¹⁴⁸

---

¹⁴² Tilsvarende i Rt-2011-1168 avsnitt 39. Høyesterett uttalte at kr 500000 var en «betydelig» fordel, men at etteroppjøret sperret for restitusjon.

¹⁴³ Ot.prp. nr. 82 (1997–1998) s. 208.

¹⁴⁴ NOU 1987: 30 s. 145.

¹⁴⁵ Se Rt-2011-1168, avsnitt 31.

¹⁴⁶ Rt-2011-1168, avsnitt 32.

¹⁴⁷ Tørum (2007a) s. 433; Monsen (2005) s. 189.

¹⁴⁸ Monsen (2005) s. 171.

Et første relevant moment er hvorvidt legislative hensyn taler mot å tilkjenne restitusjonskrav i det konkrete tilfellet. Dersom restitusjonskrav undergraver – eller åpner for omgåelse av – andre materielle regler, er det ikke «rimelig» å tilkjenne restitusjon.¹⁴⁹ Eksempelvis vil hensynet til selvbestemmelsesretten – tilsvarende som etter reglene om uanmodet forretningsførsel – yte motstand mot å oppstille betalingsplikt der restitusjonskreditor kunne og burde innhentet betalingsløfte.

Restitusjonskrav kan derfor ikke tilkjennes dersom det medfører omgåelse av bindingsreglene. LH-2018-12038 illustrerer dette. Et fiskemottak hadde fremmet vederlagskrav for sløying av 300 tonn torsk, på tross av at partene eksplisitt hadde avtalt at fisken skulle leveres «rund». Lagmannsretten konkluderte med at det ikke var rom for å tilkjenne vederlag «basert på generelle berikelsessynspunkter».¹⁵⁰

Et andre relevant moment er verditilførselens «art og omfang».¹⁵¹ En betydelig økonomisk fordel er ikke isolert tilstrekkelig for at restitusjon er rimelig. Imidlertid vil belønningshensynets vekt øke i tråd med verditilførselens omfang. Dette gjelder særlig dersom fordelen restitusjonsdebitor er tilført, gjenspeiles av reduksjon i restitusjonskreditors formuesstilling.¹⁵²

Under punkt 2.2.2 ble det i vurderingen av om gestor har rimelig grunn til å gripe inn etter reglene om uanmodet forretningsførsel, fremhevet at et sentralt moment er om inngrepet er *nødvendig* for å forhindre skade. Tilsvarende sontring kan ha betydning for verditilførselens «art» for spørsmål om restitusjonskrav, dersom vilkårene for uanmodet forretningsførsel ikke er oppfylt. Hensynet til selvbestemmelsesretten yter mindre motstand mot å oppstille betalingsplikt om tiltaket har vært nødvendig for å forhindre skade eller tap for restitusjonsdebitor. Dette gjelder særlig om fordelen knytter seg til utgifter restitusjonskreditor uansett måtte – eller ville ha – dekket.¹⁵³

Et tredje relevant moment er partenes gode – eller onde – tro. Påkoster restitusjonskreditor uoppfordret en eiendom han *vet* han ikke eier, taler hensynet til eierens selvbestemmelsesrett mot at restitusjonskrav er «rimelig».¹⁵⁴ Utfører kreditor arbeid han feilaktig tror er del av avtalen og debitor er klar over dette, men ikke gjør kreditor oppmerksom på at arbeidet ikke er

---

¹⁴⁹ Rt-1979-1669 kan anses som uttrykk for dette; tilsvarende Monsen (2005) s. 172.

¹⁵⁰ LH-2018-12038, avsnitt 7.

¹⁵¹ Rt-2011-1168, avsnitt 32.

¹⁵² Rt-2000-1089, s. 1094; tilsvarende Monsen (2005) s. 173.

¹⁵³ I denne retning RG-1980-1015, s. 1017; LG-1991-1206; samt Ot.prp. nr.30 (1967–1968) s. 6.

¹⁵⁴ Flertallet i Rt-1951-737, s. 739; Ot.prp. nr. 30 (1967–1968) s. 6.

del av avtalen, kan det tale for at restitusjon er rimelig. Ovennevnte RG-1980-1015 er et eksempel på dette.

Et annet eksempel er LG-1991-1206, hvor en kvinne kontraherte en rørlegger til å legge nye vannledninger. Grunnet uklarhet i avtalen, utførte rørleggeren mer arbeid enn avtalt. Retten fant ikke holdepunkter for at rørleggeren «bevisst [hadde] satt i gang et arbeid som de ikke trodde var avtalt».¹⁵⁵ Videre fant retten at kvinnen burde protestert på merarbeidet. Fordi arbeidet som ikke var omfattet av avtalen uansett måtte utføres i «nær fremtid», og uklarheten skyldtes forhold på kvinnens side, tilkjente retten restitusjonskrav for merarbeidet.

Et fjerde relevant moment, er om fordelen helt eller delvis skyldes spekulasjon fra restitusjonsdebitor.¹⁵⁶ Eksempelvis kan en tenke seg A og B, som eier hytter langt inne på fjellet. A ønsker å få innlagt vann, avløp og strøm, og spør B om han vil være med å bekoste utbygging av det offentlige strøm- og avløpsnett, noe B avslår. A bekoster utbyggingen alene, for 500000 kroner. Kort tid etter arbeidene er ferdig, ser A at B har koblet seg på strøm- og avløpsnett. B har kun betalt 20000 kroner for påkoblingsarbeidet, men innlagt strøm, vann og avløp har medført en verdistigning på Bs hytte til 300000 kroner. B har ved bevisst spekulasjon oppnådd en betydelig formuesøkning på As bekostning, og det fremstår lite rimelig at fordelen skal tilfalle B vederlagsfritt.

3.4 Kravet

Er vilkårene for restitusjon oppfylt, er fordelen «bestemmende for det maksimale omfanget av vederlagskravet».¹⁵⁷ Ettersom restitusjonskrav medfører betalingsplikt uten samtykke for debitor – og uten at vilkårene for uanmodet forretningsførsel er oppfylt – kan ikke betalingsplikten overstige fordelen debitor reelt sett er tilført.¹⁵⁸ Kravet fastsettes utfra verditilførselens innvirkning på debtors formuesstilling. Har A brukt 50000 kroner på utbedringsutgifter på Bs eiendom, men dette kun har medført en verdiøkning på 40000 kroner, er kravet oppad begrenset til 40000 kroner.¹⁵⁹

At rimelighetshensyn taler for restitusjon er ikke ensbetydende med at den økonomiske fordelen tilbakeføres i sin helhet. Også innenfor rammen av den økonomiske fordelen beror

---

¹⁵⁵ LG-1991-1206, avsnitt 3.

¹⁵⁶ Tilsvarende Monsen (2005) s. 177.

¹⁵⁷ Rt-2011-1168, avsnitt 29; tilsvarende hendl. § 10 (1); husll. § 10-5 (1); og kkl. § 118 (3).

¹⁵⁸ Monsen (2005) s. 175.

¹⁵⁹ Se RG-2002-1546.

restitusjonskravet størrelse på en «skjønsmessig rimelighetsvurdering».¹⁶⁰ Foreligger det forhold som taler mot full tilbakeføring av fordelene, kan disse vektlegges i den skjønsmessige utmålingen.¹⁶¹ Dette gir fleksibilitet både på regelens vilkårs- og virkningside, for å oppnå et rimelig resultat.¹⁶²

3.5 Forholdet til uanmodet forretningsførsel

Et særlig spørsmål, er om noen som har forhindret tap eller skade – uten at vilkårene for uanmodet forretningsførsel er oppfylt – kan fremme restitusjonskrav innenfor rammen av fordelene intervensjonen har tilført tjenestemottaker. Eksempelvis kan intervensjonen ha medført en betydelig fordel, uten at det foreligger rimelig grunn til å gripe inn fordi intervensjon ikke var *nødvendig* for å forhindre tap.

Begge regelsett åpner for å oppstille betalingsplikt uten samtykke fra tjenestemottaker. Dersom gestor ikke har rimelig grunn til å gripe inn uten dominus' samtykke, kan omgåelseshensyn tale mot at restitusjonskrav fremstår «rimelig».

Etter reglene om uanmodet forretningsførsel, hvor intervensjonen må være nødvendig for å forhindre skade eller tap for dominus, gis oppmuntringshensynet større gjennomslagskraft overfor hensynet til selvbestemmelsesretten. Tilsvarende får belønningshensynet større gjennomslagskraft overfor selvbestemmelsesretten om verditilførselen skyldes *nødvendig* innsats.¹⁶³ Var ikke intervensjonen nødvendig for å forhindre skade eller tap, kan dette også tale mot at restitusjon fremstår rimelig. Er det derimot snakk om nødvendig innsats – uten at vilkårene for uanmodet forretningsførsel ellers er oppfylt – kan nødvendigheten være et moment som taler for restitusjon.

Arnholm mente at det er «rimelig» at den som «i beste mening» har grepet inn og reddet verdier – uten av vilkårene for uanmodet forretningsførsel foreligger – kan få dekket sine utgifter «innenfor rammen av den fordel de har skaffet eieren».¹⁶⁴ Han mente dette særlig gjelder hvor vilkårene ellers er oppfylt, men gestor har unnlatt å kontakte dominus selv om dette kunne og

---

¹⁶⁰ Rt-2000-1089, s. 1095.

¹⁶¹ Forutsetningsvis LG-1991-1206, avsnitt 4.

¹⁶² I denne retning Monsen (2005) s. 189.

¹⁶³ Ibid, s. 173–174.

¹⁶⁴ Arnholm (1964) s. 332.

burde vært gjort. Selv om Arnholm ikke brukte begrepet «restitusjonskrav», viser beskrivelsen av kravet at det er et slikt krav han skisserer.

Avslutningsvis mener Arnholm at det ville bli «[r]ent ille» hvis dominus innrømmer at han ville gitt samtykke til arbeidet hvis han ble spurt, men likevel kan nekte å betale.¹⁶⁵ Synspunktet har klare likhetstrekk til begrunnelsen i RG-1980-1015, hvor restitusjonskravet gjaldt «utgifter som den passive eier ellers måtte eller ville ha dekket».¹⁶⁶

Et annet argument for at restitusjonskrav bør kunne fremmes i slike tilfeller er at regelsettene er materielt forskjellige. Uanmodet forretningsførsel gir gestor mulighet til å forplikte dominus ved å handle for å forhindre skade eller tap, hvilket gir krav på kostnadsrefusjon og godtgjørelse. Restitusjon beror derimot på en konkret, skjønnsmessig rimelighetsvurdering. I tillegg er innvirkningen på restitusjonsdebitors formue bestemmende for kravets omfang; ikke restitusjonskreditors utgifter og arbeidsinnsats.

Får restitusjonskreditor dekket sine utgifter innenfor rammen av den tilførte fordel, kan dette åpne for en rimelig «mellomløsning».¹⁶⁷ En tilført økonomisk fordel beregnet utfra restitusjonsdebitors formuesstilling er som regel beløpsmessig lavere enn krav om kostnadsrefusjon og godtgjørelse.¹⁶⁸ Prinsipielt er det mulig å fremme restitusjonskrav, på tross av at ett eller flere vilkår for uanmodet forretningsførsel ikke er oppfylt. I slike tilfeller kan omgåelseshensyn imidlertid utgjøre et tungtveiende argument mot restitusjon.

Et annet forhold som kan utelukke restitusjon, er at restitusjonskrav krever en «betydelig» økonomisk fordel. Terskelen er høy. Krav etter uanmodet forretningsførsel er ofte av begrenset omfang, ettersom det er tale om refusjon og kompensasjon for umiddelbar risiko for skade eller tap. Dette kan medføre at krav etter uanmodet forretningsførsel ikke når det påkrevde omfanget for å utgjøre en «betydelig» økonomisk fordel.

Er det derimot grunnlag for å fremme krav etter begge regelsett, og den økonomiske fordel er klart større enn krav om utgiftsdekning og kompensasjon, kan det oppstå spørsmål om restitusjonskravets størrelse.

---

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ RG-1980-1015, s. 1017.

¹⁶⁷ Monsen (2005) s. 174.

¹⁶⁸ Ibid; tilsvarende Arnholm (1964) s. 332.

At vilkårene for restitusjon foreligger er ikke ensbetydende med at fordelen tilbakeføres fullt ut; restitusjonskravets størrelse beror på en skjønnsmessig rimelighetsvurdering innenfor rammen av den økonomiske fordelene.¹⁶⁹

Restitusjonskrav står særlig sterkt hvor den tilførte fordelene, speiles av utgifter hos restitusjonskreditor.¹⁷⁰ Ved berettiget uanmodet forretningsførsel kan gestor kreve utgiftsdekning og «rimelig» kompensasjon. Fordeler utover dette tilfaller dominus. Dette taler for at restitusjonskravet normalt ikke bør overstige kravet etter uanmodet forretningsførsel.¹⁷¹ Andre relevante momenter i rimelighetsvurderingen – eksempelvis restitusjonsdebitors atferd – kan imidlertid gjøre at det konkret er «rimelig» å tilkjenne et beløpsmessig høyere restitusjonskrav enn krav om utgiftsdekning og kompensasjon. Rimelighetsvurderingen blir her svært konkret.

---

¹⁶⁹ Rt-2000-1089, s. 1095.

¹⁷⁰ Rt-2000-1089, s. 1094.

¹⁷¹ Tilsvarende sonndring i Monsen, Erik: «Noen betraktninger om renter på ulovfestet grunnlag i norsk rett», *TfR* 2013 s. 475-497, s. 496 for begrensning av ulovfestet renteplikt.

4 Plikt og rett for kontraktsparter til å yte utenfor kontraktsarbeidet

4.1 Innledning

Hittil har oppgaven analysert uanmodet forretningsførsel og ulovfestede restitusjonskrav som rettsgrunnlag for krav som skyldes uoppfordret intervensjon og verditilførsel, hvor partene ikke står i et rettsforhold.

I avtaleforhold står partene i et rettslig tilknytningsforhold, hvor rettigheter og plikter beror på en tolkning av avtalen og ved behov bakgrunnsretten. Enkelte ganger kan det imidlertid oppstå risiko for skade eller tap for en kontraktspart, uten at avtalen eller kontraktslovgivningen gir medkontrahtenten rett eller plikt til å gripe inn.

Spørsmålet videre er hvilke grunnlag som kan gi en kontraktspart rett – eller plikt – til å yte uoppfordret utenfor kontraktsarbeidet for å forhindre skade eller tap for medkontrahtenten, når hverken avtalen eller lovbestemmelser i kontraktslovgivningen regulerer situasjonen.

4.2 Handleplikter begrunnet i lojalitet

4.2.1 Rettslige utgangspunkter

Det er sikker rett at kontraktsparter har en alminnelig ulovfestet plikt til å opptre lojalt overfor medkontrahtenten så lenge avtaleforholdet består.¹⁷² Lojalitetsplikten er en sideforpliktelse, som kommer i tillegg til kontraktens hovedforpliktelser.¹⁷³ At lojalitetsplikten ilegger avtalepartene selvstendige plikter, medfører at manglende etterlevelse av plikten utgjør mislighold og kan gi grunnlag for misligholdsbeføyelser.

Lojalitetsplikten er ikke ubegrenset. Avtaleforholdet medfører ingen ubetinget plikt til å agere på enhver risiko for skade på medkontrahtentens interesser, uavhengig av risikoens tilknytning til avtaleforholdet. Hvorvidt den alminnelige lojalitetsplikten pålegger en kontraktspart handleplikter utover det som følger av avtaleteksten, må avgjøres konkret. Relevante vurderingsmomenter er situasjonens oppfordring til å gripe inn, hvor nær og langvarig kontakt avtalepartene har, hvor omfattende samarbeidsforhold som er etablert og hvilken bistand som

---

¹⁷² Se blant annet Rt-1988-1078 s. 1084; Rt-2011-562, avsnitt 43; og HR-2017-2375-A, avsnitt 34.

¹⁷³ Nazarian, Henriette: *Lojalitetsplikt i kontraktsforhold* (2007) s. 29.

er rimelig å forvente.¹⁷⁴ At lojalitetspliktenes innhold og rekkevidde avgjøres skjønnsmessig, representerer en utfordring for rettsanvender.¹⁷⁵

Lojalitetsbetraktningens betydning i avtaleforhold er av relativt ny dato i norsk rett. Tidligere rådet en liberal tilnærming til avtalefriheten, hvor rettsordenen gjorde få begrensinger i avtalefriheten ved plikter om lojal opptreden. Man tolererte i stor grad at avtaleparter fremmet egne interesser på bekostning av medkontrahenten.¹⁷⁶ De første uttrykkene for lojalitetsplikt kom ved kjøpsloven av 1907, og senere avtaleloven § 33.¹⁷⁷ At lojalitetspliktene er av relativt ny dato, og fortsatt er i utvikling, er relevant for forholdet mellom alminnelige lojalitetsplikter og rettsgrunnlagene uten grunnlag i kontrakt.

4.2.2 Lovbestemmelser om rett og plikt til å utføre tilleggsarbeid

Håndverkertjenesteloven § 9 regulerer en tjenesteyters rett og plikt til å foreta arbeid det er «behov for [...] utenfor oppdraget som det er praktisk å utføre sammen med oppdraget (tilleggsarbeid)». Ordlyden indikerer at «tilleggsarbeid» er arbeid som faller utenfor avtalen, men som har nær tilknytning til kontraktsarbeidet.

Bestemmelsen gir anvisning på tre handlingsalternativer, hvor tjenesteyters plikt til å kontakte forbruker ved behov for tilleggsarbeid er det prinsipale.¹⁷⁸ Tilsvarende som for tilfeller av uanmodet forretningsførsel, medfører hensynet til selvbestemmelsesretten at tjenesteyter ikke kan forplikte forbrukeren uoppfordret hvor forbruker kunne og burde vært kontaktet. Har tjenesteyter utført arbeid i samsvar med § 9, kan pristillegg kreves etter § 33.¹⁷⁹ Har tjenesteyter derimot handlet i strid med § 9 utgjør dette en mangel som gir forbruker anledning til å fremme misligholdsbeføyelser.¹⁸⁰

Oppdager tjenesteyter behov for «tilleggsarbeid», skal forbrukeren kontaktes. Er forbrukeren «ikke å treffe» «kan» arbeidet utføres uten forbrukers samtykke dersom «forbrukeren må antas å ville ha tilleggsarbeidet utført» eller prisen er «ubetydelig» i seg selv eller lav «i forhold til

---

¹⁷⁴ Hagstrøm mfl. (2021) s. 124.

¹⁷⁵ Nazarian (2007) s. 195.

¹⁷⁶ Ibid s. 144.

¹⁷⁷ Ibid s. 152.

¹⁷⁸ Jf. også veiledningsplikten i hvtjl. § 5 (1) 2.pkt.

¹⁷⁹ Hvtjl. § 9 (4).

¹⁸⁰ Hvtjl. §§ 17 (1) jf. 9 (3).

prisen» på kontraktsarbeidet.¹⁸¹ Tilsvarende gjelder om tjenesteyter av andre grunner ikke får svar fra forbruker «innen rimelig tid».

I tillegg «plikter» tjenesteyter etter tredje ledd «i rimelig utstrekning» å utføre «tilleggsarbeid» som ikke kan utsettes uten «fare for vesentlig skade for forbrukeren». Forutsetningen er at faren for skade er så overhengende at det ikke kan kreves at forbrukeren kontaktes før nødvendige skadeforebyggende tiltak iverksettes.¹⁸² Plikten gjelder tilleggsarbeid som er *nødvendig* for å forebygge «vesentlig» skade, og har dermed klare likhetstrekk til reglene om uanmodet forretningsførsel.

Lovutvalget mente at tjenesteyter kunne ha handleplikt etter tredje ledd «selv om det ikke er sammenheng mellom oppdraget og det arbeidet som ikke kan utsettes, og for så vidt går lengre enn det som følger av begrepet ‘tilleggsarbeid’[...]».¹⁸³ Etter utvalgets mening var handlingsplikten heller ikke begrenset til samme type arbeid som avtalen.¹⁸⁴ Utvalget skisserte altså en vidtrekkende handleplikt, hvor det avgjørende var om tjenesteyter hadde «gjort det man kan kreve av en lojal og ansvarsbevisst kontraktspartner».¹⁸⁵

Odelstingsproposisjonen modifierer utvalgets synspunkter. Departementet uttaler at handleplikten «bør begrenses til i rimelig utstrekning å utføre tilleggsarbeid som ikke kan utsettes uten fare for vesentlig skade for forbrukeren».¹⁸⁶ For arbeid som «overhodet ikke har sammenheng med oppdraget» presiserer departementet at man må «falle tilbake på ellers gjeldende regler om [...] uanmodet forretningsførsel».¹⁸⁷ Uttalelsen illustrerer at intervensjonsplikten ikke må strekkes lengre enn lojalitetsplikten gir grunnlag for. Departementet trekker et klart skille mellom lojalitetsplikten og reglene om uanmodet forretningsførsel og synliggjør i forlengelsen samspillet mellom regelsettene. Arbeid som foretas for å forhindre «vesentlig skade» – men ikke utgjør «tilleggsarbeid» – må vurderes etter reglene om uanmodet forretningsførsel.

---

¹⁸¹ Hvtjl. § 9 (2) bokstav a og b.

¹⁸² NOU 1979: 42 s. 86.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Ot.prp. nr. 29 (1988–1989) s. 28.

¹⁸⁷ Ibid.

Bustadoppføringslovens tilleggsarbeidsbestemmelse er taus om entreprenørs anledning til å utføre tilleggsarbeid.¹⁸⁸ Lovutvalget mente at en tilsvarende regel som håndverkertjenesteloven § 9 passer dårlig i entrepriseforhold.¹⁸⁹ Utvalget presiserte derimot at det «følger [...] av ulovfesta reglar om [...] negotiorum gestio» at entreprenøren kan ha «plikt» til å utføre tilleggsarbeid som er nødvendige for å unngå skade.¹⁹⁰

Departementet var enige i at bustadoppføringsloven ikke bør inneholde en bestemmelse om entreprenørs rett eller plikt til å utføre tilleggsarbeid.¹⁹¹ Departementet uttalte at det i «visse situasjoner kan være rom for å utføre tilleggsarbeid som entreprenøren går ut fra at forbrukeren vil ha», uten at man ønsket å lovfeste dette.¹⁹² Innholdet av entreprenørens rett eller plikt til å utføre tilleggsarbeid adresseres ikke utover dette.

Om entreprenør har *plikt* til å handle for å ivareta forbrukerens interesser er dette et utslag av alminnelige lojalitetsplikter, og ikke uanmodet forretningsførsel slik utredningen indikerer. Oppmuntringshensynet gir ikke grunnlag for å statuere en intervensjonsplikt etter reglene om uanmodet forretningsførsel isolert. At plikten til å utføre tilleggsarbeid er et utslag av lojalitetsplikten har også betydning for pliktens rekkevidde.¹⁹³

Skillet mellom oppmuntrings- og lojalitetshensyn er eksempelvis klarere i standardkontraktens intervensjonsbestemmelser ved «[f]are for øyeblikkelig skade», som regulerer et tilsvarende typetilfelle i entrepriseforhold mellom profesjonelle.¹⁹⁴ Oppstår det «fare for skade på person, eiendom eller miljø» som krever «umiddelbare tiltak» plikter parten som oppdager faren å foreta det som er «nødvendig for å avverge skaden». Om parten «mener han kan kreve dekning for sine utgifter fra den andre», skal tiltakene ikke gå lengre enn «nødvendig». Dette er uttrykk for en uanmodet forretningsførsel-situasjon, hvor parten intervensjoner uten selv å være ansvarlig for skaden. Bestemmelsen er et utslag av både den alminnelige lojalitetsplikten og «de generelle

---

¹⁸⁸ Buofl. § 9.

¹⁸⁹ NOU 1992: 9 s. 34.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ot.prp. nr. 21 (1996–1997) s. 49.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Sml. Ot.prp. nr.29 (1988–1989) s. 28.

¹⁹⁴ Eksempelvis NS 8405 pkt. 42.4; NS 8407 pkt 49.4; NS 8415 pkt 42.4; NS 8417 pkt. 49.4.

reglene om uanmodet forretningsførsel». ¹⁹⁵ Plikten til å gripe inn er imidlertid begrunnet i lojalitet. ¹⁹⁶

Selv om det ikke kommer til uttrykk i bustadoppføringslovens forarbeider, må en intervensjonsplikt utledes av den alminnelige lojalitetsplikten og ikke isolert reglene om uanmodet forretningsførsel. Koblingen til uanmodet forretningsførsel fremstår som en angivelse av et faktisk typetilfelle hvor plikten aktualiseres, og pliktens innhold. Konsekvensen av dette er at vilkårene for uanmodet forretningsførsel for enkelte situasjoner med særlig tilknytning til avtalens innhold, kan bli retningsgivende for når entreprenør plikter å utføre tilleggsarbeid uten forbrukerens samtykke. Har lovgiver ment at entreprenør plikter å utføre «tilleggsarbeid» som er «nødvendig[...] for å unngå skade» dersom vilkårene for uanmodet forretningsførsel er oppfylt, er det vanskelig å se hvordan intervensjonsplikten skiller seg fra håndverkertjenesteloven § 9 tredje ledd. ¹⁹⁷

For tilleggsarbeid utført i samsvar med § 9 kan entreprenør kreve vederlagsjustering etter reglene i buofl. §§ 42 jf. 9 femte ledd. Tilsvarende rett til vederlagsjustering må gjelde dersom entreprenør berettiget har utført tilleggsarbeid uten forbrukerens samtykke for å forhindre skade eller tap for sistnevnte.

4.2.3 Andre ulovfestede lojalitetsplikter

Hvilken plikt en kontraktspart har til å handle uoppfordret for å forhindre tap for medkontrahenten – når slik plikt hverken følger av avtalen eller anvendelig kontraktslovgivning – må vurderes konkret. Det er ikke mulig å gi en uttømmende eksemplifisering, men noen typetilfeller bør adresseres.

Oppstår det spørsmål om en tjenesteyter plikter å utføre tilleggsarbeid, som ikke er avtaleregulert eller faller innenfor håndverkertjenestelovens anvendelsesområde, kan analogisk anvendelse av håndverkertjenesteloven § 9 vurderes. Lovgiver forutsetter i forarbeidene til håndverkertjenesteloven § 1 at lovens bestemmelser kan anvendes analogisk dersom de «gir uttrykk for alminnelige rettsprinsipper», eller det «ellers finnes hensiktsmessig[...]». ¹⁹⁸ En forutsetning for analogisk anvendelse av § 9 er at arbeidet kan regnes som «tilleggsarbeid», og

---

¹⁹⁵ I denne retning Giverholt, Heikki mfl.: *NS 8407*, 1.utgave (2012) s. 805; og Marthinussen, Karl mfl.: *NS 8405 med kommentarer*, 4. utgave (2016) s. 715.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ NOU 1992: 9 s. 34.

¹⁹⁸ Ot.prp. nr. 29 (1988–1989) s. 19.

at den alminnelige lojalitetsplikten bestemmelsen er utslag av taler, for å oppstille tilsvarende intervensjonsplikt på lovtomt område.

Analogisk anvendelse kan for det første være aktuelt for andre partsforhold enn profesjonell tjenesteyter eller forbruker. For det andre kan analogi være aktuelt ved behov for «tilleggsarbeid» ved tilvirkningskjøp hvor avtalen og kjøpsloven ikke regulerer anledningen til å utføre arbeidet.¹⁹⁹ Et tredje tilfelle hvor analogi er aktuelt er sammensatte avtaler hvor tjenesteyter skal levere en «ting», men også skal utføre arbeid eller annen tjeneste som utgjør «den overveiende del» av tjenesteyters forpliktelser.²⁰⁰

Ved spørsmål om analogisk anvendelse, må det legges betydelig vekt på at bestemmelsen gjelder plikt til å utføre tilleggsarbeid for forbrukere. Det ujevne styrkeforholdet i slike partsforhold gir forbrukere en særskilt forventning om lojalitet. Det er derfor ikke gitt at den alminnelige lojalitetsplikten gir grunnlag for en tilsvarende plikt mellom to profesjonelle parter. Er det ikke grunnlag for analogisk anvendelse, må man falle tilbake på reglene om uanmodet forretningsførsel.

Et annet relevant regelsett er de alminnelige reglene om partenes omsorgsplikt for kontraktsgjenstanden.

Kontrakslovgivningen har flere eksempler på at en kontraktspart plikter å dra omsorg for kontraktsgjenstanden for medkontrahentens regning. Eksempelvis har selger ved manglende avhenting plikt til å «dra slik omsorg for [kontraktsgjenstanden] som er rimelig etter tilhøva», for «kjøperens regning».²⁰¹ Den som drar omsorg for kontraktsgjenstanden, har rett til dekning av «forsvarlige kostnader» pådratt i omsorgsøyemed jf. kjøpsloven § 75. Manglende overholdelse av omsorgsplikten utgjør mislighold som kan gi grunnlag for misligholdsbeføyelser, hvor erstatning for verdiforringelse er mest aktuelt.²⁰²

Omsorgspliktene er også et utslag av alminnelige lojalitetsplikter og finnes flere steder i kontrakslovgivningen.²⁰³ Høyesterett har lagt til grunn at kjøpslovens sentrale bestemmelser i

---

¹⁹⁹ Kjl. § 2 (1).

²⁰⁰ Kjl. § 2 (2).

²⁰¹ Jf. kjl. § 72; tilsvarende fkjl. § 60 (1); avhl. § 2-7 (1); hvtj. § 47 (1); tilsvarende omsorgsplikt for kjøper jf. kjl. § 73; fkjl. § 60 (2); og avhl. § 2-7 (2).

²⁰² Ot.prp. nr. 80 (1986–1987) s. 130; samt Bergem, John Egil; Stein Rognlien: *Kjøpsloven med kommentarer*, 4. utgave (2020) s. 445.

²⁰³ Hagstrøm mfl. (2021) s. 660.

stor grad er uttrykk for alminnelige obligasjonsrettslige regler.²⁰⁴ Partenes plikt til omsorg for kontraktsgjensstanden må derfor anses som alminnelige obligasjonsrettslige regler.

Et eksempel på omsorgspliktenes betydning på ulovfestet grunnlag gir LG-2022-4474. Saken gjaldt et gruppesøksmål mot kryptovalutabørsen Bitcoin Norge (BN). Selskapets handels- og teknologiplattform ble utsatt for alvorlige hackerangrep, som medførte at deler av kryptobeholdningen gikk tapt. I tillegg var resterende kryptobeholdning truet. For å forhindre ytterligere tap, tvangssolgte BN resterende beholdning og overførte salgssummen til kundene. Forbrukerne anførte at salget utgjorde mislighold, fordi avtalen ikke åpnet for tvangssalg. BN anførte at tvangssalget var berettiget, og viste til reglene om uanmodet forretningsførsel.

Lagmannsretten uttalte at avtalen måtte utfylles med «alminnelige ulovfestede omsorgs- og lojalitetsforpliktelser».²⁰⁵ Retten uttalte at det avgjørende for om omsorgs- og lojalitetsplikten var overholdt var om BN «håndterte risikoen for at kundene skulle lide tap på en forsvarlig måte».²⁰⁶ Lagmannsretten kom til at tvangssalget var forsvarlig, og ikke medførte mislighold.

Både partenes og lagmannsrettens argumentasjon preges av mangel på rettskilder som regulerte spørsmålet om tvangssalg. En mulighet kunne vært å utlede innholdet av omsorgsplikten gjennom generalisering fra kontraktslovgivningens bestemmelser om realisasjonsplikt. Kjøpsloven åpner for at en selger som plikter å dra omsorg for kontraktsgjensstanden kan «selge[...]» kontraktsgjensstanden om den er «utsatt for raskt å bli ødelagt eller forringet».²⁰⁷ Bestemmelsen gjelder tilsvarende for forbrukerkjøp.²⁰⁸ Lagmannsrettens argumentasjon har klare likhetstrekk med vurderingen som foretas etter kjøpslovens regler om tvangssalg, selv om retten ikke viser til bestemmelsene.²⁰⁹

Et interessant poeng er at reglene om omsorgsplikt gir grunnlag for å pådra medkontrahtenten utgifter for omsorg, som tidligere ville måtte bedømmes etter reglene om uanmodet

---

²⁰⁴ Se blant annet Rt-1999-408, s. 420.

²⁰⁵ LG-2022-4474, avsnitt 17.

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ Kjl. § 76 (2).

²⁰⁸ Fkjl. § 60 (3); Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 201 presiserer at bestemmelsen gjelder tilsvarende i forbrukerforhold.

²⁰⁹ Sml. kjl. § 76 (2) og (3).

forretningsførsel.²¹⁰ Dette kan medføre at uanmodet forretningsførsel i tvilstilfeller kan gi tolkningsbidrag ved fastleggelse av omsorgspliktenes innhold.²¹¹

Eksempelvis kan det oppstå spørsmål om en part som drar rimelig omsorg for kontraktsgjenstanden – men hvor kontraktsgjenstanden likevel skades grunnet forhold utenfor partens kontroll – kan kreve dekket utgiftene for den mislykkede omsorgen som «forsvarlige utgifter» etter kjøpsloven § 75. Reglene om uanmodet forretningsførsel åpner for dette, såfremt intervensjonshandlingen har vært forsvarlig.²¹² Ordlyden «forsvarlige utgifter» sperrer i utgangspunktet ikke for dekning av utgifter som er pådratt i et forsvarlig – men helt eller delvis mislykket – forsøk på å forhindre skade på tingen. Spørsmålet er ikke adressert i bestemmelsens forarbeider, og er heller ikke omtalt i teorien.²¹³

4.3 Uanmodet forretningsførsel i kontraktsforhold?

Ettersom den alminnelige lojalitetsplikten kan medføre intervensjonsplikter ved fare for tap eller skade, oppstår det spørsmål om avtaleforholdet begrenser – eller avskjærer – muligheten til å fremme krav etter reglene om uanmodet forretningsførsel.

Utgangspunktet er at reglene om uanmodet forretningsførsel åpner for å fremme krav for intervensjonshandlinger uten annet rettslig grunnlag. I kontraktsforhold er avtalen det primære rettsgrunnlaget for partenes rettigheter og plikter.

I Rt-1922-96 «Kullfrakt» uttalte Høyesterett at reglene om selgers omsorgsplikt og uanmodet forretningsførsel påla en kontraktspart å fatte tiltak for å begrense medkontrahentens tap på best mulig måte. Høyesterett trakk inn reglene som et supplement til partenes avtale, som ga anvisning på et annet handlingsalternativ enn det utførte. Koblingen til «kjøpslovens almindelige prinsipper», gjør det uklart hvilken selvstendig betydning uanmodet forretningsførsel hadde for resultatet.

Uanmodet forretningsførsel var påberopt som grunnlag for tvangssalg i LG-2022-4474. Retten avgjorde spørsmålet på bakgrunn av alminnelige regler om omsorgs- og lojalitetsplikt uten

---

²¹⁰ Sml. Rt-1922-96.

²¹¹ Ibid.

²¹² Punkt 2.2.4.

²¹³ Blir tingen ødelagt kan det ha betydning for kjøpers hevingsadgang eller plikt til å betale kjøpesummen, se kjl. §§ 12 flg om risikoens overgang.

henvisning til uanmodet forretningsførsel.²¹⁴ Lagmannsretten adresserte heller ikke ankende parts anførsel om at det var utelukket å påberope uanmodet forretningsførsel i avtaleforhold.

Lassen mente at mangel på særlig rettsforhold var en forutsetning for å anvende reglene om uanmodet forretningsførsel. Han presiserte imidlertid at reglene «naturligvis» kunne anvendes om behovet for intervensjon ikke dekkes av avtalen.²¹⁵

Håstad mener at regelsettet kan gi grunnlag for krav i kontraktsforhold, noe han begrunner med at grunnprinsippet om at «förhindrade rättssubjekt inte skal lida [grunnet] sitt förhinder» ikke taler for å skille mellom intervensjon i og utenfor kontraktsforhold.²¹⁶ Arnholm kritiserte Håstads synspunkt, og mente Håstads begrunnelse var unyansert fordi han ikke drøfter forskjeller i hensyn i og utenfor kontraktsforhold.²¹⁷ Håstad adresserer eksempelvis ikke betydningen av at oppmuntringshensynet ikke aktualiseres når en kontraktspart *plikter* til å handle etter avtalen.

Spørsmålet er ikke om det er utelukket å fremme krav etter uanmodet forretningsførsel fordi partene står i et avtaleforhold, men snarere om kravet er utelukket fordi behovet for intervensjon reguleres av avtaleforholdet.²¹⁸ Uanmodet forretningsførsel har liten selvstendig praktisk betydning om avtaleforholdet oppstiller handleplikt for å avverge skade eller tap. En annen sak er at uanmodet forretningsførsel kan gi tolkningsbidrag ved fastleggelsen av avtalebaserte yteplikter som regulerer tilsvarende typetilfeller.²¹⁹

Hvis avtaleforholdet ikke oppstiller handleplikt, er man reelt sett utenfor avtaleforholdet. Da aktualiseres oppmuntringshensynet ettersom avtaleforholdet og lojalitetsplikten ikke pålegger kontraktsparten en intervensjonsplikt. Uanmodet forretningsførsel kan da gi grunnlag for intervensjon.²²⁰ Avtalen yter ikke motstand mot en slik løsning, fordi reglene om uanmodet forretningsførsel ikke «konkurrerer» med avtalen som rettsgrunnlag.

Om trusselen mot medkontrahentens interesser medfører lojalitetsbaserte plikter – eksempelvis omsorgsplikt – vil det derimot ikke være praktisk hensiktsmessig å fremme krav som uanmodet

---

²¹⁴ LG-2022-4474, avsnitt 45.

²¹⁵ Lassen (1924) s. 463.

²¹⁶ Håstad (1973) s. 101.

²¹⁷ Arnholm, Carl Jacob: «Bokanmeldelse: Torgny Håstad: *Tjänster utan uppdrag.*», *Tjfr* 1974 s. 655–659, s. 658; tilsvarende Barbo, Jan Einar: *Kontraktsomlegging i entrepriseforhold* (1997) s. 348.

²¹⁸ I samme retning Ot.prp. nr.29 (1988–1989) s. 28.

²¹⁹ Se Barbo (1997) s. 348.

²²⁰ I samme retning Ot.prp. nr. 29 (1988–1989) s. 28.

forretningsførsel. Oppmuntringshensynet aktualiseres ikke om parten allerede har en rettslig plikt til å intervenere. Regelsettet gir kun *rett* til å gripe inn, og en slik rett irrelevant om parten *plikter* å handle. Har tjenesteyter plikt til å utføre «tilleggsarbeid» etter håndverkertjenesteloven § 9 regulerer bestemmelsen spørsmålet. Tjenesteyters anledning til å utføre arbeid som er nødvendig for å forhindre skade, men ikke er «tilleggsarbeid», må derimot avgjøres etter reglene om uanmodet forretningsførsel.²²¹

Uanmodet forretningsførsel er derfor et aktuelt kravgrunnlag i kontraktsforhold når avtaleforholdet ikke pålegger avtaleparten plikt til å agere på risikoen for skade eller tap.

4.4 Tilfeller hvor samtlige regelsett kan aktualiseres

Avslutningsvis skisseres et tilfelle hvor samtlige regelsett kan aktualiseres, for å synliggjøre hvordan rettsanvender kan avgjøre hvilket rettsgrunnlag som regulerer adgangen til å fremme krav for uoppfordret tjenesteytelse.

Entreprenør A engasjeres av byggherre B for å utføre gravearbeid på Bs tomt. Oppdraget gjennomføres som en utførelsesentreprise, regulert av NS 8406. B engasjerer ingeniør C, til å prosjektere gravearbeidet. Tomten er en tidligere industritomt, og B vet at det enkelte steder ligger nedgravd tanker med avfallsstoff. B formidler dette til C, men ikke A. C gjør en grov feil, og prosjekterer gravearbeidet over området hvor tankene med miljøfarlig stoff ligger. Når A begynner å grave treffer han tankene, som begynner å lekke. Det forutsettes at A ikke kan klandres for feilen.

A iverksetter umiddelbart skadeforebyggende opprydningsarbeider. Når A varsler B om arbeidet, nekter B å betale. B anfører at arbeidet ikke var avtalt, og påpeker at NS 8406 – til forskjell fra eksempelvis NS 8405 – ikke inneholder bestemmelser om entreprenørs intervensjonsplikt ved fare for øyeblikkelig skade.²²²

Et første spørsmål er om fraværet av slike bestemmelser i NS 8406, medfører at krav for skadeforebyggende tiltak kun dekkes om de er akseptert av byggherren.

Høyesterett har i enkelte tilfeller lagt avgjørende vekt på taushet i standardkontrakter som argument mot at standarden kan suppleres med ulovfestede rettigheter eller plikter. Et eksempel

---

²²¹ I samme retning Hauge, Hilde: *Ajourført versjon av Håndverkertjenesteloven. Lovkommentar*, § 9 Tilleggsarbeid, under avsnitt 1.3, sist ajourført 1.november 2022, Juridika.no (lest 27.november 2023).

²²² Se punkt 4.2.2.

er HR-2018-2256-A. Flertallet på tre dommere som avsto ulovfestet direktekravadgang, la avgjørende vekt på at partene hadde benyttet en standard som ikke åpnet for direktekrav.²²³

At standardkontrakten ikke oppstiller intervensjonsplikt ved fare for øyeblikkelig skade, kan ikke forstås slik at det stenger for å oppstille intervensjonsplikt etter den alminnelige lojalitetsplikten. Standardbestemmelsene om intervensjonsplikt ved fare for skade er utslag av den alminnelige lojalitetsplikten.²²⁴ Supplering av standardkontrakten med ulovfestede, lojalitetsplikter, er et prinsipielt annet spørsmål enn kontraktsparters direktekravadgang mot tredjemann på ulovfestet grunnlag.

Skulle A være avskåret fra å kreve tilleggsvederlag for skadeforebyggende tiltak, kan det få uheldige konsekvenser. Eksempelvis kan det medføre at A blir erstatningsansvarlig etter alminnelige erstatningsregler ved unnlatt intervensjon, men ikke kan kreve tilleggsvederlag for tiltak utført for å avverge en skade A ikke var ansvarlig for.²²⁵

At intervensjonsplikten i andre standardkontrakter er utslag av lojalitetsplikten og «det alminnelige prinsipp [...] om uanmodet forretningsførsel» indikerer at en tilsvarende intervensjonsplikt kan oppstilles på ulovfestet grunnlag.²²⁶ Pliktens utforming i andre standardkontrakter kan ha betydning for innholdet av en tilsvarende ulovfestet intervensjonsplikt.²²⁷ Rettsanvender kan vurdere å utlede den ulovfestede pliktens innhold ved å se hen til intervensjonsbestemmelsene i andre standardkontrakter.²²⁸

Er det grunnlag for å gi den ulovfestede plikten tilsvarende innhold som reguleringen i andre standardkontrakter, plikter A å gripe inn ved «fare» for skade på «person, eiendom eller miljø» som krever «umiddelbare tiltak».

Standardbestemmelsenes ordlyd krever ikke særlig tilknytning mellom faremomentet og kontraktsarbeidet.²²⁹ Ettersom plikten er vidtrekkende, medfører nok dette at den konsumerer uanmodet forretningsførsel som selvstendig intervensjonsgrunnlag. Skulle det oppstå et tilfelle

---

²²³ HR-2018-2256-A, avsnitt 102–105.

²²⁴ Marthinussen mfl. (2016) s. 728.

²²⁵ Se Barbo (1997) s. 346.

²²⁶ Marthinussen (2016) s. 715; tilsvarende Giverholt (2012) s. 805.

²²⁷ I samme retning Barbo (1997) s. 346.

²²⁸ Rt-2011-65, om muligheten til å oppstille varslingsregler etter alminnelig lojalitetsplikt, kan indikere dette. Flertallet tok ikke stilling til lojalitetspliktens innhold. Mindretallet uttalte imidlertid at det ved vurdering av innholdet av den ulovfestede lojalitetsplikten er relevant å se hen til bestemmelser i andre standarder som er utslag av lojalitetsplikten, se avsnitt 56.

²²⁹ Sml. hvtjl. § 9 (3).

hvor det er nødvendig å gripe inn for å forhindre skade for byggherre – uten at lojalitetsplikten oppstiller handleplikt – kan uanmodet forretningsførsel gi selvstendig grunnlag for inngrep.²³⁰

Utfører A opprydningsarbeidet uten at det forelå fare som krevde «umiddelbare» tiltak – gir ikke handleplikten grunnlag for å fremme krav. A mangler da grunnlag for å kreve betaling om opprydningsarbeidet er foretatt uten byggherres samtykke.

Det kan reises spørsmål om A da kan fremme et restitusjonskrav. As arbeid er ikke nødvendig for å forhindre umiddelbar skade. Arbeidet kan kanskje anses «nødvendig» i den forstand at B ikke kan bruke tomten så lenge tankene blir liggende, og at tankene må ryddes vekk før gravearbeidet kan fortsette.²³¹

Utenfor situasjoner som krever «umiddelbare» tiltak, yter hensynet til selvbestemmelsesretten større motstand mot å påtvinge byggherre betalingsplikt for uoppfordret tjenesteytelse. Dette gjelder særlig innenfor entrepriseretten, hvor byggherrens eksklusive kompetanse til å bestemme hvilket arbeid som skal utføres står særlig sterkt. NS 8406 angir klart at dersom entreprenør blir oppmerksom på at «byggherrens prosjektering» eller «grunnforhold» ikke oppfyller de krav entreprenøren etter kontrakten «kunne forvente», «skal [entreprenør] varsle byggherren».²³² Kontrakten forplikter altså entreprenøren til å varsle byggherre når slike forhold inntreffer.

Dersom A kan fremme restitusjonskrav for uoppfordret opprydningsarbeid som ikke krevde «umiddelbare tiltak», ville det undergrave standardkontraktens varslingsystem ved endrede forhold. Det er opp til B å avgjøre hvordan situasjonen skal håndteres. Her er det relevant at feilen skyldes mangelfull leveranse fra C. Om A tilkjennes restitusjonskrav for uoppfordret opprydningsarbeid kan det medføre svekkelse av Bs kontraktposisjon overfor C.

Forutsetningen om at restitusjonskrav ikke tilkjennes om det undergraver andre materielle regler som gjelder i partsforholdet, sperrer her for restitusjon. Når entreprenør har en kontraktsfestet varslingsplikt overfor byggherre er det ikke «rimelig» om entreprenøren kan omgå denne plikten, og i realiteten utvide oppdraget uten byggherres samtykke.²³³

---

²³⁰ Punkt 4.3.

²³¹ Sml. RG-1980-1015, s. 1017; og LG-1991-1206 avsnitt 4.

²³² NS 8406 pkt 18.2 (1).

²³³ Tilsvarende i Barbo (1997) s. 348.

5 Avsluttende betraktninger

Selv om det finnes flere grunnlag for pengekrav for uoppfordret ytelse, er den klare hovedregelen at ingen kan forpliktes uten samtykke. Regelsettene må anvendes slik at de ikke undergraver dette utgangspunktet og har derfor et snevert anvendelsesområde. Kommunikasjonsmessig utvikling har medført at det nå er lettere å kontakte andre på kort tid. Etter samtlige regelsett kreves det nok derfor mer for å forplikte andre uten samtykke.

I dag spiller lojalitetsplikter en sentral rolle i norsk obligasjonsrett. Konsekvensen av dette er at lojalitetsplikter i enkelte tilfeller trer i stedet for reglene om uanmodet forretningsførsel og restitusjonskrav. For rettsanvender fremstår dette som et sikrere grunnlag, fordi lojalitetspliktene forankres i partenes avtale. Dette kan imidlertid medføre vanskelige grensedragninger, ettersom innholdet av lojalitetsplikten på ulovfestet grunnlag beror på svært konkrete vurderinger. Gir ikke lojalitetsplikten grunnlag for å oppstille handleplikt, må man falle tilbake på reglene om uanmodet forretningsførsel og restitusjonskrav.

Den uklare rettsstilstanden representerer en utfordring ved anvendelse av reglene. Samtidig er utsikten til autoritativ avklaring i Høyesterett liten. Krav for uanmodet forretningsførsel er sjelden av en slik størrelsesorden at det er økonomisk hensiktsmessig å ta dem gjennom alle rettsinstansene. Dessuten har nok utviklingen i kommunikasjonsteknologi medført at tilfeller av *berettiget* uanmodet forretningsførsel oppstår sjeldnere enn før. Oppstår det spørsmål om uanmodet forretningsførsel i et større sakskompleks, er det mulig at Høyesterett får anledning til å ta stilling til spørsmålet.²³⁴

Hva gjelder avklaring av eksistensen og innholdet av en generell restitusjonsregel, er det nok heller usikkerheten om – og grunnlaget for – regelens eksistens som yter motstand mot rettsavklaring. Går man til sak for tilbakeføring av en uoppfordret tilført fordel, vil nok rettsanvender forsøke å forankre et tilbakeføringskrav i avtalerettslige strukturer istedenfor en ulovfestet restitusjonsregel. Det er forståelig, på bakgrunn av norsk retts fokus på resultatrimelighet ved avtaletolkning. Å tøye avtaleforholdet lengre enn slutningsprinsippene gir grunnlag for, reiser imidlertid også betenkeligheter utfra hensynet til partenes selvbestemmelsesrett.

---

²³⁴ Se Rt-1986-292, s. 300. Høyesterett synes å indikere at Staten kunne hatt større refusjonsrett om uanmodet forretningsførsel hadde vært påberopt.

En annen grunn til yteplikt på annet grunnlag enn kontrakt fortsatt er et relativt uavklart tema i norsk rett, kan være at utviklingen i norsk privatrett tradisjonelt har skjedd gjennom et samspill mellom kontraktslovgivning og høyesterettspraksis. I flere europeiske rettskulturer er spørsmålene klarere regulert, trolig fordi tradisjonen for sivillovbøker i større grad tvinger lovgiver til å regulere spørsmålene.²³⁵

Endelig kan mellommenneskelige hensyn ha betydning. Har Peder forhindret skade for Marte, kan Marte ønske å dekke Peders utgifter uavhengig av om hun er rettslig forpliktet. Tilsvarende kan det være at Peder ikke ønsker å kreve godtgjørelse; han har kun gjort det han mente var rett. Slike tilfeller løses nok ofte på minnelig vis.

---

²³⁵ Tilsvarende Lilleholt (2017) s. 480; og Tørum (2007a) s. 433.

Litteratur- og kilde liste

Litteratur

- Arnholm (1964) Arnholm, Carl Jacob: *Privatrett I: Alminnelig privatrett*, 1. utgave, Johan Grundt Tanum Forlag 1964.
- Arnholm (1974) Arnholm, Carl Jacob: “Bokanmeldelse: Torgny Håstad: Tjänster utan uppdrag.», *Tidsskrift for rettsvitenskap* 1974 s. 655–659, Universitetsforlaget 1974.
- Askeland (2010) Askeland, Bjarte: «Erstatning for preventive utgifter», *Tidsskrift for rettsvitenskap* 2010 s. 1–72, Universitetsforlaget 2010.
- Barbo (1997) Barbo, Jan Einar: *Kontraktssomlegging i entrepriseforhold: Om håndtering av endringer og endrede forhold i kontraktspraksis*, Universitetsforlaget 1997.
- Bergem og Rognlien (2020) Bergem, John Egil og Stein Rognlien: *Kjøpsloven med kommentarer*, 4.utgave, 1.opplag, Gyldendal Norsk Norsk Forlag AS 2020.
- Giverholt mfl. (2012) Giverholt, Heikki; Hans-Jørgen Arvesen og Karl Marthinussen: *NS 8407: Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser med kommentarer*, 1.utgave, Gyldendal Norsk Forlag AS 2012.
- Gjelsvik (1945) Gjelsvik, Nikolaus: *Innledning i rettsstudiet*, 4. utgave, Olaf Norlis Forlag 1945.
- Hagstrøm mfl. (2021) Hagstrøm, Viggo; Herman Bruserud; Ivar Alvik; Harald Irgens-Jensen og Inger Berg Ørstavik:

- Obligasjonsrett*, 3. utgave, 1. opplag, Universitetsforlaget 2021.
- Hallsteinsen (2018) Hallsteinsen, Peter: *Alminnelig obligasjonsrett*, 1.utgave, 1.opplag, Gyldendal Norsk Forlag AS 2018.
- Hambro (1921) Hambro, Edward: *Den romerske obligationsrets specielle del*, 1.utgave, H. Aschehoug & Co 1921.
- Hauge (2022) Hauge, Hilde: *Håndverkertjenesteloven: Ajourført versjon av håndverkertjenesteloven, lovkommentar*, bekreftet à jour per 1.november 2022, Juridika, <https://juridika.no/no/lov/1989-06-16-63/kommentar>
- Hov og Høgberg (2017) Hov, Jo og Alf Petter Høgberg: *Obligasjonsrett*, 2.utgave, Papinian AS 2017
- Håstad (1973) Håstad, Torgny: *Tjänster utan uppdrag: Ersättning och behörighet vid s. k. negotiorum gestio*, P. A Norstedt & Söners Förlag 1973.
- Lassen (1897) Lassen, Jul.: *Haandbog i obligationsretten: Speciel del*, 1.utgave, G.E.C Gads Forlag 1897.
- Lassen (1924) Lassen, Jul.: *Lærebog i obligationsrettens specielle del*, 3.utgave ved Henry Ussing, G.E.C Gads Forlag 1924.
- Lilleholt (2017) Lilleholt, Kåre: *Kontraksrett og obligasjonsrett*, 1.utgave, 2.opplag, Cappelen Damm AS 2017.
- Marthinussen mfl. (2016) Marthinussen, Karl; Heikki Giverholt og Hans-Jørgen Arvesen: *NS 8405 med kommentarer: Kommentarutgave til Norsk Standard 8405, Norsk bygge- og anleggskontrakt*, 4.utgave, 1.opplag,

Gyldendal Norsk Forlag 2016.

- Monsen (2005) Monsen, Erik: «Om restitusjonskrav på ulovfestet grunnlag», *Jussens Venner 2005* 157–197, Universitetsforlaget 2005.
- Monsen (2007) Monsen, Erik: *Berikelseskrav: Vederlagskrav og vinningsavståelseskrav ved urettmessig utnyttelse av ting og rettighet*, J. W Cappelens Forlag AS 2007.
- Monsen (2012) Monsen, Erik: *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, 1. utgave, Cappelen Damm AS 2012.
- Monsen (2013) Monsen, Erik: «Noen betraktninger om renter på ulovfestet grunnlag i norsk rett», *Tidsskrift for Rettsvitenskap 2013* s. 475–497, Universitetsforlaget 2013.
- Nazarian (2007) Nazarian, Henriette: *Lojalitetsplikt i kontraktsforhold*, J.W Cappelens Forlag 2007.
- Nygaard (2004) Nygaard, Nils: *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, Universitetsforlaget AS 2004.
- Skoghøy (2023) Skoghøy, Jens Edvin A.: *Rett og rettsanvendelse*, 2. utgave, Universitetsforlaget 2023.
- Thomle (1913) Thomle, Carl Sophus: «Hovedpunkter i Læren om ugrundet Berigelse efter norsk Ret», *Tidsskrift for Rettsvitenskap 1913*, s. 285–352, H. Aschehoug & Co 1913.
- Tørum (2007a) Tørum, Amund Bjøranger: *Direktekrav: Særlig om direktekrav ved kjøp, tilvirkning og entreprise. Formuerettslige analyser i komparativ belysning*, 1. utgave, Universitetsforlaget 2007.

- Tørum (2007b) Tørum, Amund Bjøranger: «Nordisk obligasjonsrett og dens betydning for norsk kontraktsrett», *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2007 nr. 4, s. 563–578, Universitetsforlaget 2007.
- Ussing (1946) Ussing, Henry: *Enkelte kontrakter*, 2.utgave, G.E.C. Gads Forlag 1946.
- von Bar (2006) von Bar, Christian: *Benevolent Intervention in Another's Affairs: (PEL Ben. Int.)*, 1st Edition, Oxford University Press 2006.
- Zimmermann (1992) Zimmermann, Reinhard: *The Law of Obligations: Roman Foundation of the Civilian Tradition*, 1st Edition, Juta & Co Ltd 1992.

Lover

- Norske Lov – NL. Lov 15.april 1687 Kong Christian Den Femtis Norske Lov
- Grunnloven – GrL. Lov 17.mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov
- Avtaleloven – avtl. Lov 31.mai 1918 nr. 4 om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer
- Hittegodsloven – hgl. Lov 29.mai 1953 nr. 3 om hittegoods
- Sameigeloven – saml. Lov 18.juni 1965 nr. 6 om sameige
- Lov om hendelege Lov 10.april 1969 nr. 17 om hendelege eieendomshøve
- eieendomshøve – hendl.
- Konkursloven – kkl. Lov 8.juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs
- Kjøpsloven – kjl. Lov 13.mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven – kjl.)
- Håndverkertjenesteloven – hvtjl. Lov 16.juni 1989 nr. 63 om håndverkertjenester m.m for forbrukere (håndverkertjenesteloven – hvtjl.)

Avhendingslova – avhl.	Lov 3.juli 1991 nr. 93 om avhending av fast eiendom
Ekteskapsloven – el.	Lov 4.juli 1991 nr. 47 om ekteskap
Sjøloven – sjøl.	Lov 24.juni 1994 nr. 39 om sjøfarten
Tomtefesteloven – tfl.	Lov 20.desember 1996 nr. 106 om tomtefeste
Bustadoppføringslova – buofl.	Lov 13.juni 1997 nr. 43 om avtaler med forbrukar om oppføring av ny bustad m.m.
Husleieloven – husll.	Lov 26.mars 1999 nr. 17 om husleieavtaler
Forbrukerkjøpsloven – fkjl.	Lov 21.juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp
Straffeloven – strl.	Lov 20.mai 2005 nr. 28 om straff

Lovforarbeider

Ot.prp. nr. 13 (1964–1965)	Ot.prp. nr. 13 (1964–1965) Om lov om sameige
Ot.prp. nr. 30 (1967–1968)	Ot.prp. nr. 30 (1967–1968) Om lov om hendelege eiendomshøve
NOU 1979: 42	NOU 1979: 42 Forbrukertjenester Delinnstilling I
Ot.prp. nr. 80 (1986–1987)	Ot.prp. nr. 80 (1986–1987) Om A Kjøpslov B Lov om samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen om kontrakter for internasjonale løssørekjøp, vedtatt 11 april 1980
NOU 1987: 30	NOU 1987: 30 Innstilling til ny ekteskapslov – del II
Ot.prp. nr. 29 (1988–1989)	Ot.prp. nr. 29 (1988–1989) Om lov om håndverker-tjenester m.m for forbrukere
NOU 1992: 9	NOU 1992: 9 Forbrukarentrepriselov
NOU 1993: 4	NOU 1993: 4 Lov om husleieavtaler

NOU 1994: 23

NOU 1994: 23 Berging

Ot.prp. nr. 21 (1996–1997)

Ot.prp. nr. 21 (1996–1997) Om lov om avtaler med forbrukar om oppføring av ny bustad m.m (bustadoppføringslova)

Ot.prp. nr. 82 (1997–1998)

Ot.prp. nr. 82 (1997–1998) Om lov om husleieavtaler

Ot.prp. nr. 44 (2001–2002)

Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) Om lov om forbrukerkjøp

Rettspraksis

Norges Høyesterett

Rt-1922-96 «Kullfrakt»

Rt-1931-886

Rt-1943-465

Rt-1951-737

Rt-1966-305

Rt-1979-1669

Rt-1980-735

Rt-1984-497

Rt-1985-290 «Birgo»

Rt-1986-292

Rt-1988-1078

Rt-1997-1029 «Mofrakt»

Rt-1998-989 «Fearnley & Eger»

Rt-1999-408

Rt-2000-1089

Rt-2001-1580

Rt-2010-664

Rt-2010-886

Rt-2011-1168

Rt-2011-1176

Rt-2011-556

Rt-2011-562

Rt-2014-422

HR-2017-2375-A «Ulvesund»

HR-2017-2414-A «Spiker»

HR-2018-2256-A «Atlant»

Lagmannsrettene

LG-1991-1206

LE-1991-1538

RG-2002-1546

RG-2005-607

LE-2007-117306

LF-2011-196738

LB-2017-35132

LH-2018-12038

LG-2022-4474

Tingrettene

RG-1980-1015 «Bergen byrett»

TKISA-2009-77511

TFOSN-2011-88985

TOSLO-2014-59589

Svenske rettsavgjørelser (Högsta Domstolen)

NJA 1972 s. 88

Europeiske sivillovbøker

Bürgerliches Gesetzbuch – BGB   Bürgerliches Gesetzbuch (tysk sivillovbok) kunngjort 2.januar 2002 ved Bundesgesetzblatt I s. 42, 2909; 2303 I s. 738.

Code Civil – CC

Code Civile des français (fransk sivillovbok), vedtatt ved d'Ordonnance 2016-131, 10 februar 2016.

Europeiske modellregelsett

DCFR

von Bar, Christian; Eric Clive (red.); Hans Schulte-Nölke: *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full edition.* 2009.

Standardkontrakter

NS 8405

Norsk Standard NS 8405:2008 Norsk bygge- og anleggskontrakt.

NS 8406

Norsk Standard NS 8406: 1.utgave januar 2006: Forenklet norsk bygge- og anleggskontrakt.

NS 8407

Norsk Standard NS 8407:2011 Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser.

NS 8415

Norsk Standard NS 8415:2008 Norsk underentreprisekontrakt vedrørende utførelse av bygge- og anleggsarbeider.

NS 8417

Norsk Standard NS 8417:2011 Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalunderentrepriser)

Inflasjonskalkulator

Norges Bank: Priskalkulator, <https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Priskalkulator/> (besøkt 2.november 2023)